

A blurred, grayscale background image of a person's profile, facing right. The person appears to be wearing a dark cap or hood. The image is out of focus, creating a soft, ethereal atmosphere.

WERKEN AAN INNOVATIE
DE **START**
VAN HET
INNOVATIEPLATFORM

Colofon

Deze publicatie is een uitgave van:
Het Innovatieplatform
Den Haag, september 2004
Vormgeving: bureau AN, An van der Wal
www.innovatieplatform.nl

Voor het aanvragen van deze publicatie:
Secretariaat Innovatieplatform
Plein 1813, nr. 2
2514 JN Den Haag
070 - 4278677
info@innovatieplatform.nl

ISBN 90-809005-2-4

innovatie}platform

WERKEN AAN INNOVATIE

De start van het **Innovatie**platform

VOOR}WOORD

'Innovatie, dat is toch iets voor mensen in witte jassen?' Dat idee hoor ik regelmatig als ik vertel over de kabinetsplannen om Nederland te ontwikkelen tot koploper binnen Europa op het gebied van kennis en innovatie. Maar innovatie is volgens de dikke Van Dale niets meer en niets minder dan de invoering van iets nieuws. Het gaat dus over ons vermogen om te veranderen, om ruimte te maken voor nieuwe ideeën en die om te zetten in nieuwe producten en diensten. Dat is iets wat iedereen in Nederland aangaat.

Natuurlijk, die laboratoriumonderzoekers in hun witte jassen zijn belangrijk. Met de nieuwe inzichten van wetenschappelijk onderzoek kunnen bijvoorbeeld nieuwe medicijnen of sterke lichtgewicht materialen gemaakt worden. Maar er zitten veel stappen in de keten van het laboratorium tot aan het nieuwe product in de apotheek. Stappen die in Nederland maar moeizaam kunnen worden gezet en die te veel tijd kosten.

Dat is een belangrijk inzicht van het eerste jaar Innovatieplatform: dat er veel goed onderzoek is, maar dat het slecht lukt om de resultaten van dat onderzoek om te zetten in nieuwe producten en diensten. De onderzoeker en de ondernemer staan met de rug naar elkaar. Vooral voor middelgrote en kleine bedrijven, het zogenaamde MKB, is er veel te winnen. Maar dat vergt dan wel een naar buiten gerichte houding van universiteiten en hogescholen. Dat die houding er nog onvoldoende is, heeft iets te maken met de manier waarop de overheid het onderwijs en onderzoek de afgelopen twintig jaar heeft gefinancierd in Nederland. Universiteiten en hogescholen die actief proberen om hun kennis toe te passen in de markt worden daar niet voor beloond. Dit najaar komt het platform met voorstellen om te zorgen dat die beloning er wel komt, zodat de keten van laboratorium naar nieuw product sneller kan worden overbrugd in ons land.

Innovatie komt pas op gang in een innovatief klimaat, een werkomgeving met nieuwsgierige mensen die bereid zijn te leren. Dat vergt een cultuur waarbinnen ruimte is om te excelleren, te ondernemen en risico's te nemen. Die cultuur heeft ons land op dit moment nog niet. Het platform is zich er van bewust dat cultuurverandering een proces is dat traag verloopt. Het komt niet op gang door er veel over te praten, maar juist door in beweging te komen, door actief veranderingen door te voeren in de praktijk. Het platform probeert daaraan zijn bijdrage te leveren door meer ruimte te maken voor de innovatoren van Nederland. In deze publicatie kunt u lezen wat het platform daarvoor het afgelopen jaar in gang heeft gezet en wat u de rest van dit jaar van het platform mag verwachten.

Graag presenteer ik u daarom deze publicatie, een verslag van 1 jaar werken aan innovatie. Een opbouwjaar, waarin de markt en de spelers zijn verkend en voorzichtige eerste stappen zijn gezet. Belangrijk daarbij is dat er een breed draagvlak voor het innovatiebeleid tot stand is gekomen. Het komt erop aan om het komende jaar de volgende stap te zetten en het innovatiesysteem aan de eisen van de 21ste eeuw aan te passen.

Ik wens u inspiratie bij het lezen en een creatief en innovatief jaar toe.

J.P. Balkenende

LEES}WIJZER

Het Innovatieplatform is aangekondigd in het regeerakkoord van het tweede Kabinet-Balkenende, dat op 16 mei 2003 openbaar werd gemaakt. De tekst in het regeerakkoord luidt: 'Nederland moet tot de Europese voorhoede behoren op het terrein van hoger onderwijs, onderzoek en innovatie. Ter wille van de benodigde integrale aanpak wordt een Innovatieplatform opgericht, waarin de bij onderwijs en innovatiebeleid betrokken ministers en vertegenwoordigers van relevante maatschappelijke partijen (zoals bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen) onder leiding van de Minister-President plannen uitwerken voor de te volgen strategie voor kennisontwikkeling en -exploitatie.'

In deze publicatie treft u een verslag van de start van het Innovatieplatform, onder de titel 'Werken aan innovatie'. De opbouw is als volgt: in hoofdstuk 1 wordt de noodzaak voor de oprichting van het platform beschreven; hoofdstuk 2 gaat in op het ontstaan van het platform en de missie en visie die het platform ontwikkeld heeft; hoofdstuk 3 beschrijft in vogelvlucht de activiteiten die het platform het afgelopen jaar ondernomen heeft; in het afsluitende hoofdstuk 4 wordt de balans opgemaakt en worden de activiteiten voor het tweede deel van 2004 beschreven.

Naast de doorlopende tekst zijn er zeven korte interviews opgenomen in deze publicatie. Er komen drie deelnemers aan de consultatiekringen (sessies van het Innovatieplatform met mensen uit de praktijk van het Nederlandse innovatiesysteem) aan het woord, die vertellen wat zij graag anders zouden zien in Nederland. Daarnaast vertellen vier leden van het platform in korte gesprekken over hun ervaringen in het eerste jaar.

In het selectieproces voor deze uitgave heeft het projectbureau veel informatie verzameld. Een groot deel van die informatie is als bijlage bij dit rapport gevoegd. Zo zijn er van alle projecten die het Innovatieplatform het afgelopen jaar heeft ondernomen korte verslagen gemaakt.

Ook is er een inventarisatie gemaakt van regionale initiatieven op het gebied van innovatie en is naar een aantal voorbeelden van innovatiebeleid over de grenzen gekeken. Deze bijlagen zijn in digitale vorm bij deze publicatie gevoegd en uiteraard ook te downloaden via de website www.innovatieplatform.nl. Als u de voorkeur geeft aan een geprint exemplaar kunt u contact opnemen met het projectbureau van het Innovatieplatform.

IN}HOUD

Voorwoord

Leeswijzer

1

INNOVATIE IN NEDERLAND

1.1	Inleiding	8
1.2	Wat is innovatie en hoe werkt het?	8
1.3	Waarom is innovatie belangrijk?	8
1.4	Trends	9
1.5	Hoe staat Nederland ervoor?	10
1.6	Nederlands beleid	12
1.7	Nu tijd voor actie	13
	INTERVIEW Ivonne Rietjens	14
	INTERVIEW Jan Kees de Jager	16

2

HET INNOVATIEPLATFORM

2.1	Inleiding	18
2.2	Opdracht en missie van het Innovatieplatform	18
2.3	Wat doet het Innovatieplatform (en wat niet)?	18
2.4	Rollen van het Innovatieplatform	20
	INTERVIEW Gerard Kleisterlee	22
	INTERVIEW Lisa Cheng	24

ACTIVITEITEN IP IN VOGELVLUCHT

3.1	De installatievergadering	26
3.2	November vergadering	28
3.3	Februari vergadering	30
3.4	April vergadering	33
3.5	Juli vergadering	35

INTERVIEW Peter Nijkamp 38

INTERVIEW Mariska den Brabander 40

REFLECTIE & VOORUITBLIK

4.1	Inleiding	42
4.2	De stemming bij de sleutelspelers	42
4.3	Rode draden	45
4.4	Vooruitblik 2004	46
4.5	Conclusie	48

INTERVIEW Diederik Kinds 50

Digitale bijlagen

1

Innovatie} in Nederland

1.1 INLEIDING

Deze publicatie, 'Werken aan innovatie; de start van het innovatieplatform', beschrijft de activiteiten die het Innovatieplatform in zijn eerste jaar heeft ondernomen. Daarbij wordt het accent gelegd op de concrete initiatieven en resultaten van het Innovatieplatform in zijn oprichtingsjaar. In dit inleidende hoofdstuk wordt aangestipt wat innovatie is, waarom het van belang is en hoe Nederland ervoor staat.

1.2 WAT IS INNOVATIE EN HOE WERKT HET?

De essentie van innovatie is vernieuwing; vernieuwing van producten, diensten, processen of organisatievormen. Daarbij kan het gaan om ingrijpende innovaties (zoals een nieuw medicijn), om meer 'incrementele' vernieuwing (zoals een lichtere mobiele telefoon) of over combinaties van verschillende producten of diensten (denk aan de fotocamera in het mobiele toestel).

Innovatie gaat in de praktijk vooral om mensen en de kunst van het combineren van verschillende soorten kennis tot iets nieuws. Innovatie vraagt naast kennis over nieuwe technologie ook om vaardigheden als management, logistiek en marketing.

Deze verscheidenheid geeft aan dat innovatie geen geïsoleerd proces is, maar plaatsvindt in netwerken waarin interacties en kennisuitwisseling centraal staan. De kracht van het innovatieproces wordt in belangrijke mate bepaald door deze uitwisseling, interactie en samenwerking. Daarbij hoort ook de internationale dimensie: innovatie houdt niet op bij de landsgrenzen.

1.3 WAAROM IS INNOVATIE BELANGRIJK?

Innovatie is natuurlijk geen doel op zich. Innovatie is dé motor van productiviteitsgroei en economische ontwikkeling. De nationale welvaart is afhankelijk van de mate waarin het innovatieproces in de economie op gang blijft. Dat noemen we dan ook wel een kenniseconomie; een economie die draait op verandering en ontwikkeling en waarin kennis de centrale productiefactor is geworden (zie kader).

De economische ontwikkeling van landen kan volgens het *Global Competitiveness Report* in drie stadia worden verdeeld. In het eerste stadium spelen relatief lage factorkosten de hoofdrol in het concurrentievoordeel van landen. In het tweede, investeringsgedreven stadium komt de nadruk te liggen op efficiëntie in de productie van massagoederen en -diensten. De benodigde technologie en innovatie wordt geïmporteerd. In het derde stadium gaat het om de creatie van kennis en innovatieve producten en diensten die op wereldniveau concurrerend zijn.

De kenniseconomie kent drie met elkaar samenhangende pijlers: onderwijs, onderzoek en innovatie. Onderwijs stelt mensen in staat om goed opgeleid een bijdrage te leveren aan datgene waar een hoogwaardige kenniseconomie om vraagt. Onderzoek leidt tot nieuwe inzichten en technieken. Innovatie leidt tot het omzetten van kennis in producten met een duurzame economische toegevoegde waarde.

Naast het belang van innovatie voor de economie, is innovatie ook belangrijk voor maatschappelijke ontwikkeling. Vraagstukken op het gebied van onderwijs, zorg, verkeer of veiligheid kunnen worden opgelost als er ruimte is voor nieuwe oplossingen, een innovatieve aanpak. Maar ook cultureel gezien brengt innovatie een stroom van verandering, openheid, democratie, nieuwsgierigheid en ontwikkeling met zich mee.

1.4 TRENDS

Het belang van innovatie voor economische groei is van alle tijden. Een aantal elkaar versterkende trends maakt innovatie in deze tijd echter van nog doorslaggevend belang:

- } **Demografische ontwikkelingen:** door de vergrijzing van de beroepsbevolking wordt economische groei door een hogere arbeidsdeelname op termijn steeds moeilijker.
- } **Toenemende globalisering:** de kenniseconomie kent een internationaal speelveld. Heel evident is de Europese dimensie, maar ook in landen als China, Zuid-Korea en India worden op dit moment indrukwekkende slagen gemaakt.¹ Veel bedrijven nemen dan ook hun R&D beslissingen op een mondiale schaal. Ook in de Nederlandse kennisinfrastructuur wordt deze toenemende internationalisering steeds meer merkbaar. Studenten en onderzoekers zijn mobieler. De meest uitdagende onderzoeksomgeving is daarom vaak doorslaggevend.
- } Door deze internationale concurrentie wordt **concurreren op arbeidskosten** op termijn voor Nederland een moeilijke opgave. Nederland zal het moeten hebben van concurreren door innoveren. Dat neemt natuurlijk niet weg dat het kostenpeil ten opzichte van de ons omringende landen in de gaten gehouden moet worden.

¹ Rapporten voorspellen zelfs dat landen als Brazilië, Rusland, India en China op termijn de dominante economische spelers worden. Goldman Sachs (2003)

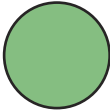

- } **Snelheid van technologische ontwikkelingen:** de ontwikkelingen op gebieden als ICT gaan razendsnel. Bovendien zitten veel doorbraken in onderzoek steeds vaker op de kruispunten van verschillende disciplines.

- } De **internationale context** kent ook een belangrijke beleidsdimensie. In het economische beleid zijn kwalitatief hoogwaardige kennis en een aantrekkelijk innovatieklimaat belangrijke 'wapens' in de concurrentiestrijd. Een aantal landen om ons heen pakt de zaken dan ook voortvarend op. Zo wordt in Leuven op krachtige wijze de micro-elektronica gestimuleerd en heeft Frankrijk recent een innovatieplan gelanceerd. Bijlage 4 beschrijft een aantal landen waar het innovatiebeleid hoog op de agenda staat. Naast deze 'beleidsconcurrentie' vraagt een internationaal thema als de kenniseconomie natuurlijk ook om de nodige afstemming en coördinatie van beleid. De EU speelt dan ook een zeer belangrijke rol in het huidige beleid rondom de kenniseconomie.

1.5 HOE STAAT NEDERLAND ERVOOR?

De Nederlandse kenniseconomie kent zowel sterke als zwakte punten die in onderstaand schema nader worden toegelicht (zie ook bijlage 1).

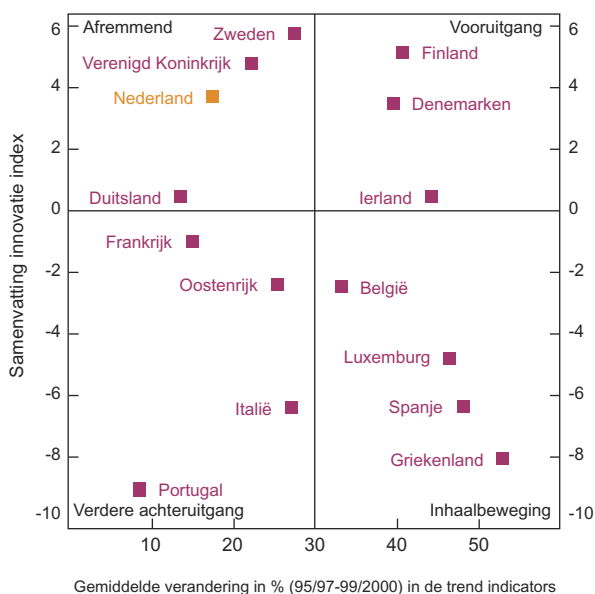
<ul style="list-style-type: none">● Publieke R&D uitgaven● Aandeel bedrijfsleven in de financiering van publiek toegepast onderzoek● Kwaliteit van wetenschappelijk onderzoek● Aantal patenten● Innovatieve bedrijven in industrie● Toegang tot en het gebruik van ICT● Aantal kenniswerkers in het algemeen	
<ul style="list-style-type: none">● Innovatieve bedrijven in diensten● Innovatieve bedrijven met samenwerkingsverbanden● Gebruik van kennisinstelling als informatiebron● Patentkosten	
<ul style="list-style-type: none">● Uitgaven bedrijfsleven aan R&D en innovatie● Beschikbaarheid wetenschappelijk en technisch personeel● Innovatief ondernemerschap● Gebruik resultaten wetenschappelijk onderzoek● Interactie tussen kennisinfrastructuur en bedrijfsleven● Financiering van (risicovolle) innovatie● Aandeel nieuwe en verbeterde producten in de omzet● Aandeel high-tech en medium high-tech sectoren totale economie	

Bron: Science, Technology and Innovation in the Netherlands; policies, facts and figures. ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en ministerie van Economische Zaken (2004).

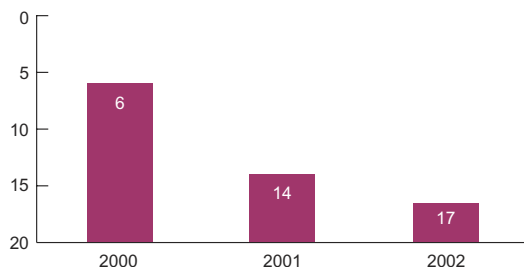
In dit 'stoplicht' wordt de situatie van Nederland op een aantal kernindicatoren voor de kenniseconomie vergeleken met andere Europese landen. Hieruit blijkt dat de Nederlandse uitgangspositie niet slecht is. De universiteiten zijn van goed niveau, er bevindt zich een flink aantal innovatieve bedrijven van wereldniveau binnen de Nederlandse landsgrenzen en ook op het terrein van patenten scoort Nederland goed. Maar er is ook een keerzijde. Zo is sprake van gebrekkige interactie tussen universiteiten en bedrijven en kent Nederland relatief weinig innovatief ondernemerschap. De belangrijkste conclusie is echter dat Nederland kansen laat liggen. De Europese Unie omschrijft de Nederlandse kenniseconomie heel treffend met 'Losing momentum'. Onderstaand figuur illustreert dat.

Innovatie in Nederland vergeleken met andere landen

EU Scoreboard samenvatting innovation index

Positie van Nederland op innovatie subindex (World Economic Forum)

Bronnen: EU 2001 Innovation Scoreboard; World Economic Forum 2000 - 2002

Daar komt bij dat een aantal zwakke plekken van het Nederlandse innovatiesysteem tamelijk hardnekkig is. In de eerste innovatienota uit 1979 werd al gesproken over de gebrekkige wisselwerking tussen bedrijven en universiteiten. In de Nederlandse traditie van polderen is het kennelijk lastig geweest om de stap van praten naar doen te maken. Of, zoals platformlid Kleisterlee onlangs treffend formuleerde: 'Innovatie zit nog onvoldoende in het DNA van de Nederlandse economie' (zie interview in deze publicatie).

De huidige situatie staat in schril contrast met de ambities die Nederland heeft. Nederland wil namelijk tot de kopgroep van Europa behoren. Deze 'Lissabon-ambities' (zie kader) zijn nog ver weg.

Lissabon-ambities

Ook op Europees niveau is innovatiebeleid een hot topic. De aanzet daartoe werd gegeven door de Lissabon-strategie (maart 2000). Tijdens de Europese Raad van Lissabon formuleerden de lidstaten van de Europese Unie de ambitie om de Europese Unie binnen tien jaar te maken tot de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie van de wereld, in staat tot duurzame economische groei met meer en betere banen en een hechtere sociale samenhang. In navolging hiervan sprak de Nederlandse regering de ambitie uit dat ons land in 2010 binnen de Europese kenniseconomie tot de top zou moeten behoren. Op de Top van Barcelona (maart 2002) voegde de Europese Raad daar een ambitieuze R&D- en innovatiedoelstelling aan toe, namelijk dat de totale uitgaven aan R&D en innovatie in de EU-lidstaten in 2010 gemiddeld op drie procent van het bruto binnenlands product (BBP) moeten liggen, waarvan tweederde moet komen van de kant van het bedrijfsleven.

1.6 NEDERLANDS BELEID

Innovatie is een van de centrale thema's in het hoofdlijnenakkoord van het tweede Kabinet-Balkenende. De afgelopen periode zijn door het kabinet, in samenspraak met het Innovatieplatform, de contouren geschetst van de aanpak en strategie voor de kenniseconomie die het kabinet de komende periode voor ogen staat. Het kabinetsbeleid richt zich de komende periode op de volgende thema's:

- } Meer focus en massa in het onderzoek;
- } Verbeteren van de publiek-private samenwerking;
- } Het belonen van excellentie;
- } Aandacht voor (nieuw) ondernemerschap en het bevorderen van innovatie in het MKB;
- } Aanpakken van het (dreigend) tekort aan kenniswerkers;
- } Het beter benutten van de opgebouwde kennis;
- } Institutionele vernieuwing (vereenvoudiging en aanpassing van wet- en regelgeving).

Deze beoogde aanpak is neergelegd in onder andere de Innovatiebrief, het Hoger Onderwijs en OnderzoeksPlan en het Wetenschapsbudget. Verder wil Nederland het voorzitterschap van de Europese Unie in de tweede helft van 2004 gebruiken om impulsen te geven aan de Europese kenniseconomie. Zo wil Nederland als EU-voorzitter in de Raad voor Concurrentievermogen van de Europese Unie besluiten bevorderen die een concrete bijdrage leveren aan duurzame groei en het belang van structurele hervormingen blijven benadrukken. Veel van bovenstaande thema's komen dit jaar dan ook zeker terug op de Europese agenda.

1.7 NU TIJD VOOR ACTIE

Het mag duidelijk zijn dat stilstaan in een dynamische innovatie-omgeving al heel snel tot grote achterstanden zal leiden. Innovatie is simpelweg nodig voor onze toekomstige welvaart en welzijn. In dit dynamische internationale speelveld heeft Nederland zich de uitdaging gesteld om te behoren tot de Europese top. Nederland heeft de potentie om het innovatievermogen te versterken, maar iedereen moet dan wel aan de slag.

Geen van de spelers kan dit alleen. Eendrachtige samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en de overheid is noodzakelijk. Pas dan kunnen we uit Nederland halen wat er in zit. Tevens moet er de bereidheid zijn om gegroeide praktijken en bestaand beleid kritisch tegen het licht te houden, een aantal problemen in de Nederlandse kenniseconomie is tamelijk hardnekkig.

Alle partijen zijn zich hiervan bewust. Dat is ook een belangrijke drijvende kracht achter het ontstaan van het Innovatieplatform. In 2002 werd door verschillende sleutelspelers in de kenniseconomie, waaronder universiteiten en hogescholen, de onderzoekswereld, werkgeversorganisaties, vakbonden, onderwijsorganisaties en adviesorganen van de regering gepleit voor een nationaal coördinatieorgaan voor innovatie. Daarbij werd veelvuldig verwezen naar de ervaringen in Finland.

Het Finse voorbeeld leert ook dat een dergelijke gecoördineerde aanpak van innovatie een zaak van lange adem is. Innovatie snijdt dwars door alle structuren en beleidsterreinen heen. Vaak zijn fundamentele ingrepen nodig in systemen en instituties die vaak pas na 5 tot zelfs 10 jaar daadwerkelijk effect sorteren. Het Finse voorbeeld laat echter wel zien dat de moeite loont. Door al ruim twintig jaar lang prioriteit te geven aan het ontwikkelen van een krachtige kenniseconomie is een grote moderniseringsslag gemaakt. Finland behoort nu tot de snelst groeiende en meest innovatieve economieën van de wereld.

Het huidige kabinet besloot in 2003 dan ook tot de instelling van het Nederlandse Innovatieplatform, samengesteld uit mensen met wortels in bedrijfsleven, wetenschap en politiek en voorgezeten door Minister-President Balkenende. Het kabinet ziet dit platform als een belangrijke investering in de toekomst van Nederland. In het volgende hoofdstuk wordt beschreven welke rol het Innovatieplatform heeft en wat het Innovatieplatform voor ogen staat.

IN GESPREK MET

Ivonne Rietjens,
Hoogleraar Universiteit Wageningen

Over interactie tussen verschillende partijen en de toekomst van de jeugd.

'Innovatie houdt ook in dat men weer waardering krijgt voor prestaties'

WAT HEEFT U MET INNOVATIE?

'Innovatie is meer dan alleen technologische innovatie, het gaat ook om sociale en maatschappelijke innovatie, die vooral ook voor de jeugd van belang is. Er is een verandering van mentaliteit nodig: men moet leren zich weer in te zetten en men moet inzien dat dingen niet vanzelf gaan. Het is ook goed dat het weer status krijgt als je wat hebt gepresteerd. De jeugd vindt een goede bèta wel intelligent maar niet slim. We moeten weer toe naar het herwaarderen van kennis. Nu wil iedereen managen, maar andere capaciteiten zijn net zo belangrijk.'

'Bij de start van het Innovatieplatform had ik de droom dat Nobelprijswinnaars en andere succesvolle kenniswerkers net zo vaak in het nieuws zouden zijn als de AEX index.'

‘We moeten de jongeren weer leren inzien dat geluk niet hetzelfde is als het hebben van geld. Het Innovatieplatform kan hier wat betekenen voor opleidingen en bedrijfsleven, om het besef te laten doordringen dat niet alleen managementachtige banen belangrijk zijn. Dat zou je in de beloning tot uitdrukking kunnen brengen. Moeten managers wel meer verdienen dan de onderzoekers?’

WAT ZIJN IN UW OGEN DE BELANGRIJKSTE KNELPUNTEN IN HET NEDERLANDSE INNOVATIESYSTEEM?

‘Grootste knelpunt is de mentaliteit en waardering die men heeft voor mensen die innovatief bezig zijn en hun nek uitsteken. In crises ontstaat vaak vanzelf een mentaliteit om samen de handen uit de mouwen te steken. Het is niet te hopen dat we hier een crisis voor nodig hebben! De bedoeling van het Innovatieplatform is ook om dat te voorkomen.’

‘Ander knelpunt is de interactie tussen de spelers in het veld. Mensen in het wetenschappelijk onderzoek en het bedrijfsleven, met name het MKB, spreken een verschillende taal. Bovendien denken ze in verschillende soorten termijnen. Bij onderzoek en onderwijs denkt men vaak in langere termijnen, terwijl het bedrijfsleven in korte termijnen denkt. Je ziet dus dat de vraag- en aanbodkant elkaar niet goed verstaan.’

Wat kan het Innovatieplatform daar aan doen?

‘Belangrijk is om het onderwerp te agenderen, zowel politiek als maatschappelijk. Je ziet nu dat er regionaal al veel gebeurt. Innovatie is een beetje een modewoord aan het worden. Dat is goed, want dat betekent dat innovatie geaccepteerd wordt. Het is een olievlek die zich verspreidt. Een goed voorbeeld is het sleutelgebieden-traject. Sleutelgebieden melden zich aan: zet ons op de kaart, want wij zijn een sleutelgebied. De handen uit de mouwen! Men is niet bang om zijn kop boven het maaiveld uit te steken.’

HET INNOVATIEPLATFORM BESTAAT NU EEN JAAR, HOE VINDT U DAT HET GAAT?

‘Het is eigenlijk al een heel goed effect dat innovatie een issue is geworden, dat het begint door te werken. Wel ben ik wat kritisch over de werkwijze tot nu toe. Het Innovatieplatform zou meer brainstormend met ideeën bezig moeten zijn. En het moet allemaal wat praktischer worden; meer handen en voeten krijgen en minder papier verbruiken.’

WAT IS HET LEUKSTE DAT U ZIET GEBEUREN?

‘Het leukste is wat mij betreft dat er dingen in gang gezet worden, waardoor verschillende mensen met elkaar gaan praten die dat anders niet zouden hebben gedaan. Het Innovatieplatform is hierin een echte katalysator. Mensen van verschillende ministeries werken samen om knelpunten op te lossen, mensen van de universiteiten praten met medewerkers van VMBO-scholen, scholen met MKB en MKB met de politiek. Dat is goed, dan leer je ook elkaars taal spreken. Een ander positief punt is dat het politiek moedig is dat het kabinet voor dit lange termijnproject heeft durven kiezen, want mentaliteitsverandering - hard nodig voor innovatie - is iets van de lange termijn, net als het hele innovatiegebeuren zelf.’

WAT GAAT ER MINDER GOED?

‘Dat zit vooral in de manier van werken van alle betrokkenen en die heeft invloed op de snelheid van de uitvoering van besluiten; de implementatie in praktische zin. Hoe komen oplossingen beter terecht, hoe wordt dat zichtbaar gemaakt? De PR gaat nu beter, maar die is vooral in het begin niet zo goed gegaan. Zelf haal ik mijn schouders op voor journalisten die vinden dat het allemaal niet snel genoeg gaat, want innovatie en mentaliteitsverandering zijn nu eenmaal zaken van de langere termijn.’

WAT VERWACHT U VAN HET KOMENDE JAAR?

‘Een meer praktische aanpak van zaken. Verder vind ik het heel belangrijk dat er wat met en voor de jeugd gebeurt. Ik ben zelf actief in de werkgroep Leijnse. Het is heel belangrijk dat er nu een slag gemaakt wordt in de doorstroom van het VMBO en de verdere onderwijsketen; het eindniveau van schoolverlaters en een betere link met de praktijk zijn van belang. Verder moet de aandacht meer verschoven worden naar jongeren, ook naar jonge onderzoekers. De jongeren in het algemeen moeten weer gemotiveerd raken, dat kan door ze perspectief en uitdagingen te bieden. Ze moeten weer ervaren dat ze vat op hun eigen leven hebben en dat dit gelukkiger maakt dan geld.’

Wat is uw eigen ambitie voor het komende jaar?

‘Ik wil een succes maken van de doelstelling mensen te motiveren om bij te dragen aan onze kenniseconomie, ze ervan te overtuigen dat het iets oplevert als je je best doet. Daarbij wil ik mij vooral voor de jongeren inzetten.’ ■

IN GESPREK MET } Jan Kees de Jager, MKB'er

Over ICT en het belang van activering van het MKB.

WAT HEEFT U MET INNOVATIE?

'Ik ben van innovatie afhankelijk. In mijn bedrijf, ISM eCompany, zijn we constant bezig met het ontwikkelen van nieuwe producten en diensten. Om te overleven moeten we elk jaar ongeveer de helft van onze producten vernieuwen. Niet altijd even makkelijk, maar wel heel erg leuk om te doen. Het lastige daarbij is dat je niet alleen met je eigen dingen bezig moet zijn, maar ook continu je omgeving in de gaten moet houden. Illustratief hiervoor is dat tien jaar geleden het world wide web nog niet of nauwelijks bestond en nu al onze producten op het internet gebaseerd zijn.'

'Innoveren om geen derde wereldland te worden'

WAT ZIJN IN UW OGEN DE BELANGRIJKSTE KNELPUNTEN IN HET NEDERLANDSE INNOVATIESYSTEEM?

‘Het grootste probleem in Nederland is dat we wel heel veel kennis hebben, maar die kennis niet om weten te zetten in innovatieve producten, processen en diensten. Zeker internationaal gezien doen we het op dat punt heel slecht. Wat je ziet is dat grote bedrijven als Philips en Unilever die slag nog wel weten te maken, maar dat vooral het midden- en kleinbedrijf (het MKB) niet innovatief genoeg is. Slechts een heel klein percentage is innovatief bezig. Dat is echt een levensgroot probleem, niet in de laatste plaats omdat het MKB de banenmotor van de Nederlandse economie is.’

‘De realiteit is dat de levensduur van producten en diensten steeds korter wordt. Binnen twee jaar is het meeste al verouderd. Ook wordt de concurrentie steeds internationaler. Je ziet nu al dat er allerlei banen naar het buitenland verdwijnen. Als we daar niks aan doen, als we er niet in slagen om het MKB innovatiever te maken, zijn we over 10 à 15 jaar een ‘derde wereldland’. Daarmee bedoel ik dat we dan economisch mijlenver achterlopen bij zowel de Verenigde Staten als Azië.’

WAT KAN HET INNOVATIEPLATFORM DAAR AAN DOEN?

‘Het Innovatieplatform moet ervoor zorgen dat de vraag naar kennis van MKB-bedrijven beter aansluit op het aanbod. De meest effectieve manier om dit te doen is de regie van kennis bij de vragende partij - het MKB dus - te leggen. Dit kun je bijvoorbeeld doen door het uitgeven van zogenaamde kennisbonnen. Dat zijn een soort boekenbonnen, maar dan voor kennis. Met zo'n bon kan het MKB kennis inkopen bij hogescholen, universiteiten etc. Ook kunnen ze de bon samen met andere bedrijven besteden. Een eenvoudige, maar slimme manier om vraag en aanbod aan elkaar te koppelen.’

HET INNOVATIEPLATFORM BESTAAT NU EEN JAAR, HOE VINDT U DAT HET GAAT?

‘We zijn eigenlijk nog maar net bezig, maar toch is er al het nodige gedaan. We hebben goede discussies gevoerd over fundamentele problemen en oplossingsrichtingen daarvoor bedacht. Daarnaast zijn er een aantal kleine hindernissen uit de weg geruimd. Ik heb natuurlijk ook gemerkt dat de mensen ongeduldig zijn en dat begrijp ik ook heel goed. Maar al die mensen moeten tegelijkertijd begrijpen dat je Nederland niet van vandaag

op morgen echt veel innovatiever kunt maken. Daarvoor zijn een aantal verregaande maatregelen nodig die je niet zomaar even neemt. Daar moet je goed over nadenken, daarvoor moet je met de mensen die het aangaat praten en dat kost nu eenmaal tijd.’

WAT IS HET LEUKSTE DAT U ZIET GEBEUREN?

‘Ik vind het mooi om te zien dat de leden van het platform, ondanks zeer uiteenlopende achtergronden en belangen, toch allemaal met elkaar in eenzelfde richting werken. Dat komt omdat er bij iedereen eenzelfde gevoel van urgentie leeft. We beseffen ons allemaal dat innovatie hard nodig is en dat er snel iets gedaan moet worden, anders zakken we weg. Het is wat dat betreft één minuut voor twaalf. Een ander positief punt is dat de leden niet bang zijn om radicale oplossingen voor te stellen of nieuwe wegen te bewandelen. Er wordt gelukkig niet ‘gepolderd’ binnen het platform.’

WAT KAN ER BETER?

‘We moet zorgen dat de follow-up van onze voorstellen wat sneller gaat. Daar bedoel ik mee dat veel voorstellen wel opgepakt zijn door de diverse partijen, maar dat het er nu op aankomt om die voorstellen ook concreet te maken zodat onze ‘klanten’ merkbaar resultaat zien.’

WAT VERWACHT U VAN HET KOMENDE JAAR?

‘Komend jaar zullen we met voorstellen voor meer fundamentele ingrepen komen. Het is van groot belang dat die voorstellen ook worden omgezet in maatregelen en regelgeving. Dat kunnen wij niet doen, dat ligt op het bordje van de politiek. We zullen wel waar nodig druk uitoefenen om ervoor te zorgen dat onze voorstellen ook worden uitgevoerd. Daarnaast zullen we kleine hindernissen blijven opruimen, want daarvan zijn er nog genoeg.’

WAT IS UW EIGEN AMBITIE VOOR HET KOMENDE JAAR?

‘Ik wil in ieder geval dat we elke platformvergadering met een voorstel komen om innovatie bij het MKB te stimuleren. Dat zou betekenen dat we over een jaar op z'n minst vijf problemen bij het MKB hebben aangepakt. Ook wil ik dat we met ICT aan de slag gaan. En dan vooral de manier waarop ICT innovatie kan versnellen. Twee mooie ambities voor de eigenaar van een middelgroot ICT-bedrijf, toch?’ ■

2

Het Innovatie}Platform

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe het Innovatieplatform zijn rol ziet en wat de interventiestrategie en ambitie is. Dit hoofdstuk is een korte samenvatting van de strategische agenda van het Innovatieplatform (zie digitale bijlage).

2.2 OPDRACHT EN MISSIE VAN HET INNOVATIEPLATFORM

Het kabinet heeft, bij de instelling van het Innovatieplatform, de volgende verwachtingen neergelegd:

‘Het Innovatieplatform zal plannen opstellen en een visie ontwikkelen teneinde een impuls te geven aan innovatie in Nederland als motor van productiviteitsgroei en economische ontwikkeling. Het kabinet verwacht dat het Innovatieplatform concrete aanbevelingen zal doen die als basis kunnen dienen voor beleidsvorming én -uitvoering. Daarnaast geeft de vorming van het Innovatieplatform een stimulans aan bedrijfsleven en kennisinstellingen om zelf initiatieven te ontplooiën ter versterking van het innovatief vermogen van de Nederlandse economie.’

Het Innovatieplatform heeft deze opdracht vertaald in de missie om de innovatiekracht van Nederland te versterken zodat ons land in 2010 weer een koploper is in de Europese kenniseconomie. Het Innovatieplatform stelt daarin centraal dat Nederland een land moet worden waar volop ruimte is voor excellentie, ambitie en ondernemerschap van mensen en organisaties.

2.3 WAT DOET HET INNOVATIEPLATFORM (EN WAT NIET)?

De kern van de werkhypothese van het Innovatieplatform is dat Nederland op dit moment haar menselijk en economisch potentieel onderbenut. Uitgangspunt is dat het verbeteren van deze situatie vraagt om een goed samenspel tussen drie spelers: kennisinstellingen, bedrijven en overheid. Al deze spelers zijn vertegenwoordigd in het Innovatieplatform (zie kader).

Wie zitten er in het Innovatieplatform?

- De heer mr. dr. J.P. Balkenende, Minister-President;
- De heer mr. L.J. Brinkhorst, minister van Economische Zaken;
- Mevrouw M.J.A. van der Hoeven, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap;
- De heer ir. G.J. Kleisterlee, president Koninklijke Philips Electronics NV;
- De heer ir. R. Willems, president-directeur van Shell Nederland B.V.;
- De heer dr. A.H.G. Rinnooy Kan, lid raad van bestuur ING Groep;
- De heer mr. drs. J.C. de Jager, algemeen directeur ISM BV;
- De heer ir. W. Jouwsma, technisch directeur Bronkhorst High-Tech BV;
- Mevrouw ir. M.E. van Lier Lels, directeur operationele bedrijfsvoering Schiphol Groep;
- De heer prof. dr. D.D. Breimer, rector magnificus Universiteit Leiden;
- De heer prof. dr. F.A. van Vught, rector magnificus, voorzitter college van bestuur Universiteit Twente;
- De heer prof. dr. P. Nijkamp, voorzitter NWO;
- De heer prof. dr. F. Leijnse, voorzitter HBO-Raad;
- Mevrouw prof. dr. ir. I.M.C.M. Rietjens, hoogleraar Wageningen Universiteit;
- Mevrouw prof. ir. M.P.C. Weijnen, hoogleraar TU Delft;
- De heer dr. H.H.F. Wijffels, voorzitter SER;
- De heer J.F. Siermans, voorzitter AWT;
- De heer drs. F. Nauta, voorzitter stichting Nederland Kennisland (secretaris-lid).

Het Innovatieplatform is bij Koninklijk Besluit ingesteld op 1 januari 2004 voor de periode tot 1 juli 2007.

Het Innovatieplatform zet acties in gang om de kenniseconomie naar een hoger plan te brengen. Daarbij realiseert het Innovatieplatform zich dat het vormgeven van voorstellen niet in isolement kan plaatsvinden. Het gaat niet alleen om het bedenken van nieuwe plannen, maar ook om het daadwerkelijk gezamenlijk uitvoeren ervan. De inbreng van de afzonderlijke leden en de contacten in het land vormen een wezenlijk onderdeel van het functioneren van het platform. Nadrukkelijk gaat het bij het Innovatieplatform dus niet om een adviesorgaan van de overheid. Het Innovatieplatform heeft ook geen budget en geen wettelijke bevoegdheden. De werkwijze rondom het dossier kenniswerkers is illustratief voor het Innovatieplatform (zie kader).

Het Innovatieplatform functioneert dus letterlijk als een 'platform' dat, via een hoogwaardige en creatieve inbreng van de leden en via uitwisseling van informatie en ideeën met de maatschappij, leidt tot inzichten over hoe beter en meer resultaatgericht wordt samengewerkt. Daarbij wil het platform concrete inzichten leveren waarmee het kabinet bij de beleidsvorming en -uitvoering zijn voordeel kan doen.

Werkwijze Innovatieplatform in de praktijk: Kenniswerkers

Tijdens de eerste vergadering van het Innovatieplatform in september 2003 kwam aan de orde dat Nederland onvoldoende toegankelijk is voor kenniswerkers uit het buitenland. Een werkgroep onder leiding van Innovatieplatformlid Breimer kreeg de opdracht met een voorstel te komen hoe dat anders zou kunnen. De werkgroep heeft vervolgens alle relevante spelers rond dit onderwerp bij elkaar gehaald en gewerkt aan een baanbrekend voorstel op dit terrein (één loket, één procedure en verlaging van de legeskosten). Het Innovatieplatform draagt na vaststelling van het voorstel het dossier over aan de verantwoordelijke partij. Na vaststelling van het advies (in november) is het kabinet voortvarend aan de slag gegaan met het voorstel. De rol van het Innovatieplatform blijft daarna beperkt tot het monitoren van de voortgang en het elkaar aanspreken op de verschillende verantwoordelijkheden. In dit geval was het kabinet aan zet, maar de werkwijze is identiek als andere spelers worden aangesproken.

2.4 ROLLEN VAN HET INNOVATIEPLATFORM

Het Innovatieplatform streeft in haar voorstellen naar vernieuwing en wil door verschillende interventiestrategieën laten zien hoe het samenspel tussen de drie spelers anders en beter kan. Dat doet het door afwisselend vier rollen aan te nemen. Door middel van deze rollen wil het Innovatieplatform de stap van denken naar doen bewerkstelligen.

Als **ijsbreker** realiseert het Innovatieplatform doorbraken op cruciale (grote en kleine) onderwerpen voor de kenniseconomie die al jaren om een oplossing vragen. Het gaat dan in de praktijk vaak om voorstellen voor (fundamentele) ingrepen in het innovatiesysteem, zoals bijvoorbeeld de financiering van het universitaire onderzoek. De aanpak van dit soort fundamentele onderwerpen gebeurt op dit moment vooral via de werkgroep Dynamisering Kennisketen.

In de rol van **versneller** geeft het Innovatieplatform een extra impuls of schaalvergroting aan al in gang gezette initiatieven. Het Innovatieplatform als katalysator legt nieuwe verbindingen en jaagt acties aan van zowel bedrijven, kennisinstellingen als overheden. Kenmerkend voor deze rollen is de aanpak van de zogenaamde top-11 met praktische hindernissen en mogelijke oplossingen. Het gaat hierbij vaak om relatief eenvoudige zaken waar brede consensus over is; kleine hindernissen die blijven hangen in de complexiteit van regelgeving of bij gebrek aan bestuurlijke aandacht. Deze lijst komt tot stand op basis van gesprekken met verschillende sleutelspelers in het innovatiesysteem.

Vanuit de rol van **cultuurveranderaar** draagt het Innovatieplatform uit dat verandering mogelijk is en ondersteunt het die verandering. Vanuit deze rol maakt het Innovatieplatform aan de hand van sleutelprojecten en -gebieden concreet wat er kan gebeuren als Nederland zich uit de middenmoot ontworstelt. Er is veel energie in het veld. Diverse regio's zijn in beweging en kiezen voor een gezamenlijke aanpak en strategie (zie kader).

Kennisalliantie Zuid-Holland 'Kansen met Kennis'

Zuid-Holland blijft op het gebied van kennisintensieve bedrijvigheid en innovatie achter bij andere regio's in Nederland. Er is weliswaar veel kennis, maar die bereikt de markt niet en leidt niet tot het gewenste resultaat in termen van bedrijvigheid. Juist in een regio waar de ruimte schaars is en er sprake is van een hoge bevolkingsdichtheid en milieudruk, is de uitbouw van de kenniseconomie een must om tot wenselijke ontwikkeling te komen. De Kennisalliantie Zuid-Holland is het samenwerkingsverband van Ondernemers, Onderwijs, Onderzoek en Overheid - kortweg de vier O's - in de provincie Zuid-Holland. De Kennisalliantie Zuid-Holland wil hét platform worden waarin deelnemers aan de regionale kenniseconomie elkaar ontmoeten, activiteiten op elkaar afstemmen en samen de kennisintensieve bedrijvigheid en innovatie naar een hoger plan tillen. Haar doel is de regio door samenwerking, stimulering en afstemming van initiatieven 'koploper' in kennisintensieve bedrijvigheid en innovatie te maken. De Kennisalliantie Zuid-Holland ontwikkelt een groeipad gericht op verdieping en verbreding van het traject 'kennis naar de markt brengen'. Dit traject is gericht op verbetering van het vestigingsklimaat voor starters en op een optimale afstemming van beroepsopleidingen met de arbeidsmarkt. www.kennisalliantie.nl

Bij dit alles geldt dat het Innovatieplatform bij zijn voorstellen zoveel mogelijk wil inzetten op **experimenten**: *pilot*-projecten waarin nieuwe oplossingen kunnen 'proefdraaien'. De kenniseconomie is vooral een lerende economie. Een uitstekend voorbeeld is de smart mix (zie hoofdstuk 3), die gezien kan worden als een eerste experiment om te komen tot prestatiebekostiging bij universiteiten. Een ander voorbeeld zijn de innovatievouchers, die een experiment zijn om te bezien of het MKB en kennisinstellingen dichter bij elkaar kunnen worden gebracht.

Vanuit de missie om de innovatiekracht van Nederland te versterken ontwikkelt het Innovatieplatform voorstellen om het krachtenveld rondom innovatie meer in beweging krijgen. Het volgende hoofdstuk gaat in op de activiteiten van het Innovatieplatform.

IN GESPREK MET }

**Gerard Kleisterlee,
CEO Philips**

*Over innovatie
in het DNA van
de maatschappij
en het belang
van luisteren.*

WAT HEEFT U MET INNOVATIE?

'Alles. Innovatie zit in het DNA van Philips. Zonder permanente innovaties zijn wij niet erg lang levensvatbaar. Ik bedoel dan innovatie in brede zin: niet alleen product-innovaties, maar zeker ook op het gebied van marketing, denk eens aan de strategische allianties met andere bedrijven. Maar ook dienstverlening en bestuurlijke processen en systemen. En wat dacht u van innovaties in de productiemethode zelf? Voor mezelf geldt dat ik altijd op zoek ben naar manieren om iets beter of anders te doen. Mijn eerste twee jaar bij Philips werkte ik als fabricageassistent bij *Medical Systems*. Daar heb ik heel wat productieprocessen van dichtbij leren kennen en samen met anderen verbeterd.'

WAT ZIJN IN UW OGEN DE BELANGRIJKSTE KNELPUNTEN IN HET NEDERLANDSE INNOVATIESYSTEEM?

'De regelgeving is een duidelijk knelpunt. Kort samengevat: er mag te veel niet en er is te veel verplicht in

Nederland. Er zijn flink wat obstakels op de weg naar een meer concurrerende economie. We doen aan concurrentievermijding zou je kunnen zeggen. Uitblinken wordt niet beloond en vaak niet gewaardeerd. Ondernemerschap wordt te weinig op waarde geschat. Het is in dit verband kenmerkend dat in Nederland veel minder afgestudeerden geïnteresseerd zijn in het starten van een eigen onderneming dan bijvoorbeeld in de Verenigde Staten. Een tweede knelpunt wordt gevormd door de inflexibele arbeidsmarkt die productiviteitsverbeteringen belemmert. Een voorbeeld: Europa heeft vergeleken met de Verenigde Staten onvoldoende geïnvesteerd in ICT. Terwijl we als land toch onze achterstand in productiviteitsverbetering moeten inlopen. Maar onze inflexibele arbeidsmarkt speelt ons daarbij parten. Zo schiet het niet op.'

WAT KAN HET INNOVATIEPLATFORM DAAR AAN DOEN?

'Het heet niet voor niets een platform. Vanuit de brede samenstelling werken we vanuit een gedeeld belang aan het ontwikkelen van vernieuwende initiatieven die belemmeringen wegnemen. Natuurlijk denken we vanuit strategische en beleidsmatige kaders, maar we moeten vooral op praktisch niveau bezig zijn. De eerste resultaten worden zichtbaar: de top 11 van praktische hindernissen en versnellers is daar een goed voorbeeld van.'

HET INNOVATIEPLATFORM BESTAAT NU EEN JAAR, HOE VINDT U DAT HET GAAT?

'Bij een eerdere bijeenkomst van het Innovatieplatform heb ik wel eens provocerend geroepen dat ik vond dat we op een te hoog abstractieniveau bezig waren. Dat is nu een stuk minder. Ik constateer een groeiend besef en een toenemende wil om gezamenlijk praktisch aan de slag te gaan. Gezien de diversiteit van het platform en de relatief korte tijd dat we als platform samenkomen - een jaar is snel voorbij - is dat voor mij reden om voorzichtig optimistisch te zijn.'

WAT IS HET LEUKSTE DAT U ZIET GEBEUREN?

'De toename in openheid spreekt me aan. Ik ben en blijf ondernemer, daadkracht en dynamiek staan voor mij voorop. In een groot bedrijf moet je goed kunnen luisteren, op de werkvloer moet het uiteindelijk allemaal gebeuren. Hetzelfde geldt in feite voor Nederland. De bereidheid tot luisteren naar elkaar, open staan voor signalen van buitenaf - of dat nu de wetenschap, het onderwijs, het MKB of een *multinational* is -, dat spreekt me aan.'

WAT KAN BETER?

'Waar staat het Innovatieplatform voor? Wat is het, wat is het niet? Wat doet het, wat doet het niet? Die verwachtingen zijn onvoldoende gemanaged. Het platform vertegenwoordigt geen belangengroepen, wij verdelen ook geen grote geldstromen. Toch wordt dat wel gedacht. Het platform wil vooral het klimaat en de voorwaarde voor ondernemerschap in Nederland verbeteren. Wij zijn in dat opzicht misschien eerder een aanjager dan een ijsbreker.'

WAT VERWACHT U VAN HET KOMENDE JAAR?

'Wat mij betreft gaan we door op de voet van praktijkgericht handelen. Na denken komt doen. We gaan door met het wegnemen van praktische belemmeringen. Sommige daarvan kunnen snel opgelost worden, zoals het loket voor kenniswerkers. Niet teveel adviseren, maar zorgen voor versnelling; we hebben nu eenmaal geen tijd te verliezen. Dat bedoel ik ook met het platform als aanjager. En met de concrete veranderingen die het Innovatieplatform in gang zet, groeit het begrip voor onze visie en aanpak.'

'Eigenlijk zouden we Transformatieplatform moeten heten'

WAT IS UW EIGEN AMBITIE VOOR HET KOMENDE JAAR?

'In bredere zin: zorgen dat innovatie niet alleen in het DNA van Philips en van mijzelf zit, maar ook gaat behoren tot het DNA van dit land. Dat lukt alleen als we van binnenuit veranderen. Een cultuuromslag is nodig. Nieuwe problemen los je immers niet op met oude oplossingen. Wat dat betreft zou het Innovatieplatform wellicht beter 'Transformatieplatform' kunnen heten.'

'In concrete zin: het vestigingsklimaat moet echt beter. Een aantal multinationals, waaronder Philips, heeft eerder dit jaar de industriebrief verstuurd vol praktische adviezen voor de tien belangrijkste vestigingsfactoren. Die raken de innovatiediscussie in het hart. En er moeten meer jonge ondernemers komen. Nederland moet weer willen winnen.' ■

IN GESPREK MET }

Lisa Cheng,
Hoogleraar Algemene Taalwetenschap
aan de Universiteit Leiden

*Over de
bureaucratie
op universi-
teiten en
de cultuur-
verschillen
tussen
Nederland
en de
Verenigde
Staten.*

'Alleen in de zomer kan ik echt doorwerken, de rest van het jaar heb ik daar geen tijd voor'

WAAROM HEB JE HET ZO DRUK?

'Ik heb (te) veel bestuurlijke taken als hoogleraar. Ik moet dus wel 's avonds en in het weekeinde werken om mijn werk te kunnen doen. Weinig ruimte voor baanbrekend onderzoek en van innovatie komt dus weinig. Ik kom niet toe aan waar ik goed in ben. Een collega zei me: 'Je moet meer Nederlands worden, anders begrijp je het systeem niet.' Nou, ik begrijp het systeem heel goed, maar ik wil er niet aan meewerken.'

WAT KAN ER BETER?

'In andere landen ken je zogenaamde 'Rotating Chairs'. Bestuurlijke taken worden daar niet alleen door hoogleraren uitgevoerd, zo wordt de werkdruk meer verdeeld. Verder dient er in Nederland wat te gebeuren met het gebrek aan mobiliteit. Dat werkt demotiverend voor alle lagen binnen de muren van de universiteit. In de Verenigde Staten moet je doorgroeien, anders ben je na zes jaar weg. Dit is het tenure-systeem. In Nederland worden mensen niet beloond of weggestuurd. Hoe kom je tot innovatie, als de hoogleraar bestuurt en de rest niet geprikkeld wordt om te groeien? Beloning vindt niet of onvoldoende plaats op basis van excellentie. Alles draait om goede mensen; daar bouw je reputaties mee. Ik begeleid nu zeven aio's, maar heb te weinig tijd om ze elke week te spreken. Kies ik ervoor om minder college te geven, dan is de volgende generatie weer minder goed. Zo blijft het kiezen.'

WAAR LIGT DE GRENZ?

'Ik strijd voor mijn idealen. Ik heb gestudeerd op het MIT (Massachusetts Institute of Technology), bij de beroemde taalwetenschapper Chomsky. Ik wil hem niet teleurstellen; zijn standaard is mijn standaard. Eerst de studenten, anders worden ze nooit een goede onderzoeker. De grens? Die ligt op 24/7, lacht ze.'

WAT MAAKT JE BLIJ?

'Comparatieve syntaxis. Waarom is Nederlands anders dan het Frans? Ik wil leren, nieuwsgierig blijven! Praten met biologen, neurologen, over de structuur van het brein, over mensen. Dreamwork. Alleen, er is geen tijd voor.'

WAT VIND JE VAN DE NEDERLANDSE STUDENT?

'De Nederlandse student is heel goed, maar geconditioneerd. Door het systeem heb je minder vrije keus. Kijk over de grenzen, is mijn advies. Vrienden van mij studeerden biologie, maar zijn nu computer consultants. Kunstmatige Intelligentie heeft alles met taal te maken, maar kan niet zonder de logica van computers. Nederlanders ontdekken wel wat ze écht willen, alleen pas heel laat. Als je dat wilt veranderen, moet het onderwijs-systeem dus anders worden ingericht, en dat betekent meer investeren in echt onderwijs en dat begint al op de kleuterschool. In de Verenigde Staten staan bijvoorbeeld de grote universiteiten bekend om hun 'verplichte' integratie van de *liberal arts* in het studiepakket om zo interdisciplinaire talenten en inzichten te ontwikkelen.' ■

¹ 24/7 staat voor 24 uur, 7 dagen per week.

3

Activiteiten IP in vogelvlucht

In dit hoofdstuk wordt het afgelopen jaar in chronologische volgorde beschreven. De kaders geven de concrete resultaten in meer detail weer.

3.1 DE INSTALLATIEVERGADERING

In september 2003 was de installatievergadering van het Innovatieplatform. De maandag ervoor had de Minister-President bij de opening van het academisch jaar in Leiden al een aftrap gegeven. Hij gaf aan dat er echt een doorbraak nodig was om van Nederland een krachtige, innovatieve kenniseconomie te maken. Het platform zou op zoek gaan naar creatieve ideeën daarvoor en tegelijkertijd ook zoveel mogelijk praktisch vernuft mobiliseren om deze ideeën om te zetten in concrete maatregelen.

Tijdens de installatievergadering werden ook meteen de eerste stappen tot actie gezet. Het eerste punt waar de leden het over eens waren: de noodzaak om iets te doen aan de toegankelijkheid van Nederland voor internationale kenniswerkers.

Voorstel internationale kenniswerkers

Verbetering van de toegankelijkheid van Nederland voor internationale kenniswerkers, kennismigranten, door verschillende overheidsloketten terug te brengen tot één loket, één procedure en één formulier. Om zo de aanvraagtijd drastisch in te korten en de overzichtelijkheid voor de aanvrager sterk te verbeteren. Ook is er voor kennismigranten sprake van een verlaging van de legeskosten.

Uitgebracht door IP: november 2003

Uitgangspunten vastgesteld door kabinet: december 2003

Concept wetsvoorstel vastgesteld door kabinet: mei 2004

Behandeling Tweede Kamer: juni 2004

Geplande start uitvoering: 1 oktober 2004

De heer Breimer werd gevraagd om dit punt op te pakken en zo snel mogelijk een voorstel te ontwikkelen, liefst voor de volgende vergadering in november 2003. De financieringsmethode van het Nederlandse onderzoek was het tweede punt waar de leden snel actie op wilden. Daarin werd, naar de mening van de leden, te weinig afgerekend op de kwaliteit van het onderzoek en op de mate waarin onderzoekers proberen om hun kennis toegepast te krijgen in nieuwe producten en diensten. De heer Wijffels werd gevraagd om hiervoor een advies op te stellen.

Open gesprek

Voor de internationale kenniswerkers werd ad hoc een werkgroep in het leven geroepen met een brede samenstelling: vijf ministeries (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap; Economische Zaken; Buitenlandse Zaken; Justitie; Sociale Zaken en Werkgelegenheid), de werkgevers, onderzoeksinstellingen en organisaties gespecialiseerd in buitenlandse studenten. De aanpak concentreerde zich op het organiseren van een open gesprek met de betrokkenen. Aan tafel zaten zowel mensen met kennis van de uitvoeringspraktijk als mensen met kennis van het nationale beleid en de bijbehorende regelgeving. Daardoor kon de werkgroep snel de hoofdlijnen van een nieuwe regeling uitwerken die aan de ene kant de praktische uitvoeringsproblemen zou oplossen en aan de andere kant beleidsmatig realiseerbaar was. De werkwijze beviel alle betrokkenen goed.

Voorstel smart mix

De wijze van verdelen van 100 miljoen euro aan extra middelen voor kennis en innovatie. De smart mix wordt ingezet om actie te ondernemen tegen de versnippering van onderzoeksmiddelen en de kennisparadox. De smart mix kent twee doelstellingen:

- versterking van excellente onderzoeksgroepen aan de universiteiten
- valorisatie door de versterking van de wisselwerking tussen bedrijven en publieke kennisinstellingen.

Uitgebracht door IP: contouren november 2003, definitief voorstel juli 2004

Verdere uitwerking: ministerie van OCW, ministerie van EZ

Uitvoering: NWO en SenterNovem

Werken aan een financiële impuls

Ondertussen was een aantal leden van het platform onder leiding van Wijffels aan de slag gegaan om een voorstel te ontwikkelen voor een financiële impuls in het Nederlandse onderzoek. De ministers van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en van Economische Zaken spraken de bereidheid uit om daarvoor de komende vier jaar 100 miljoen euro beschikbaar te stellen. De ministers zochten naar een 'smart mix': een slimme verdeling van de middelen waarbij zowel de kwaliteit van het onderzoek als de praktische toepassing ervan wordt bevorderd door publiek-private samenwerking te stimuleren.

Onderzoek activering fondsen voor onderzoek

In Nederland ligt een groot potentieel in fondsen waar veel slapende reserves zijn. Het platform wil onderzoeken hoe deze slapende reserves geactiveerd kunnen worden.

Voorstel IP: juli 2004

Uitwerking: het Innovatieplatform komt voor eind 2004 met een voorstel.

3.2 NOVEMBER VERGADERING

In de november vergadering lag er een eerste schets voor die 'smart mix'. In de discussie over het voorstel bleek dat de platformleden van mening waren dat dit een goede eerste stap was, maar dat er daarnaast een meer fundamentele aanpak nodig was. Er werd een werkgroep gevormd onder leiding van Wijffels met als opdracht om voorstellen te ontwikkelen voor wat in platformjargon de 'dynamisering van de kennisketen' werd genoemd: hoe krijgen we kennis snel in de hele keten (van (fundamenteel) onderzoekslab tot in het winkelschap).

Ook besprak het platform de contouren van het kabinetsbeleid (zie 1.7) zoals neergelegd in de Innovatiebrief, het Hoger Onderwijs en OnderzoeksPlan en het Wetenschapsbudget. Er was waardering in het platform voor het hoge tempo waarin het kabinet het thema innovatie oppakte.

Verder discussieerde het platform over de mogelijkheid om lange termijnkeuzes te maken voor Nederland. Een klein land als Nederland kan niet goed zijn in alles. Om onderscheidend vermogen te hebben in de internationale concurrentiestrijd lag het voor de hand om te zoeken naar die gebieden waarin ons land excelleert. Er werd een werkgroep Lange Termijnkeuzes in het leven geroepen onder leiding van de heer Sistermans om deze zogenaamde sleutelgebieden in kaart te brengen.

Op initiatief van de heer Leijnse discussieerde het platform over het belang van het beroepsonderwijs. Uitgangspunt voor Leijnse was dat een hoogwaardige kenniseconomie alleen maar succesvol kan zijn als het een brede subtop heeft; hoogwaardig onderzoek kan alleen maar effectief in de praktijk worden toegepast als er voldoende mensen in Nederland goed geschoold zijn. Vandaar dat hij aandacht vroeg voor het belang van het beroepsonderwijs in de volle breedte. Het resultaat was een derde werkgroep die als opdracht van het platform meekreeg om voorstellen te ontwikkelen om de doorstroming van VMBO via MBO naar HBO soepeler te laten verlopen en om de verbinding tussen opleiding en beroepspraktijk te versterken. De werkgroep kreeg de naam 'Dynamisering Beroepsonderwijs'.

Initiatieven uit ministeries

De platformvergadering van november werd ook benut om van gedachten te wisselen over twee initiatieven vanuit de ministeries. Het ministerie van Economische Zaken vroeg het platform om ideeën voor TechnoPartner. TechnoPartner is bedoeld om de start van nieuwe high-tech bedrijven te stimuleren en te ondersteunen.

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap vroeg het platform om commentaar op het concept Deltaplan Bèta en Techniek. Het actieplan heeft als doel om het aantal leerlingen en studenten in de bèta-richting en techniek te vergroten. Over beide initiatieven was het platform zeer positief en heeft het ideeën meegegeven voor verdere invulling.

Voorstel stimulering startende ondernemers

Op verzoek van de minister en de staatssecretaris van Economische Zaken heeft het platform geadviseerd over TechnoPartner, een programma van het kabinet om het aantal startende ondernemers in Nederland te vergroten, met name op het gebied van nieuwe technologieën. Het platform is positief over het initiatief en heeft tegelijkertijd zijn zorg uitgesproken over de hoogte van het budget voor TechnoPartner (25 miljoen euro).

Uitgebracht door IP: november 2003

Status: de nota TechnoPartner is vastgesteld en besproken in de Tweede Kamer, uitvoering door ministerie EZ.

Het projectbureau

Na de vergadering van november had het platform dus drie grote projecten opgepakt: dynamisering kennisketen, doorstroming beroepskolom en lange termijnkeuzes. Dat betekende veel werk achter de schermen, zoals het maken van analyses, het schrijven van voorstellen en consultaties met stakeholders en experts. Dat vergde een ondersteunend bureau. De secretaris kreeg daarom van de voorzitter de opdracht om een projectbureau in het leven te roepen. Op 15 januari 2004 werd het projectbureau van het platform operationeel. Het bureau is een tijdelijke projectorganisatie en staat onder leiding van de secretaris van het Innovatieplatform. De bezetting van het bureau kwam vanaf januari geleidelijk aan op sterkte dankzij gedetacheerde medewerkers vanuit de ministeries van Economische Zaken, Financiën en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Formele instelling

Met de start van het nieuwe jaar, op 1 januari 2004, werd het platform bij Koninklijk Besluit ingesteld voor de periode tot 1 juli 2007.

High tech connections

Begin januari reisden enkele leden van het Innovatieplatform af naar San José (VS) om deel te nemen aan de conferentie *High Tech Connection* georganiseerd door Nederland en de Verenigde Staten. In totaal reisden zo'n tweehonderd vertegenwoordigers van Nederlandse bedrijven en onderzoeksinstituten af naar het hart van *Silicon Valley* om in contact te komen met hun *counterparts* in de westkust van de Verenigde Staten. De premier sprak de conferentie vanuit Nederland toe via een videoverbinding en onder andere staatssecretaris Van Gennip en de heer Kleisterlee voerden ter plekke het woord over de technologische kracht van Nederland. De conferentie was een groot succes: honderden Amerikaanse bedrijven

namen deel aan de conferentie en tijdens en na de conferentie werden de nodige waardevolle contacten gelegd en contracten gesloten.

Nederlandse SBIC-regeling

Technostarters zijn voor de financiering afhankelijk voor risicokapitaal. In de Verenigde Staten is hiervoor in de jaren zestig de SBIC-regeling (*Small Business Investment Companies*) in het leven geroepen. Het platform stelt voor om een Nederlandse SBIC-regeling in het leven te roepen.

Voorstel IP: juli 2004

Uitwerking: ministerie EZ in samenspraak met bedrijfsleven (waaronder financiële instellingen, *business angels*, *corporate ventures* en de kapitaalverschaffers) en overheid (ministeries Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Financiën), uitgewerkt voorstel verwacht eind 2004 en start uitvoering in 2005 (een van de actielijnen van TechnoPartner).

3.3 FEBRUARI VERGADERING

De februari vergadering startte met een discussie met twee buitenlandse gasten: Philip Yeo van de *Economic Development Board* van Singapore en Erkki Ormala, directeur strategie van Nokia en voormalig secretaris van het Finse Innovatieplatform. Beiden vertelden over de strategie die hun land had gevolgd de laatste twintig jaar om een hoogwaardige kenniseconomie op te bouwen. De platformleden raakten geïnspireerd door de daadkracht van beide landen.

Voorstel Nederlandse SBIR (Small Business Innovation Research)

In de Verenigde Staten zijn overheidsinstanties verplicht een deel van hun onderzoeksbudget aan te besteden bij het MKB. Het platform stelt voor om een Nederlandse variant van de SBIR in te voeren.

Voorstel IP: juli 2004

Uitwerking: ministerie EZ en OCW en SBIR-experiment NWO, STW en TNO voor startende bedrijven.

De inleidingen waren de opmaat voor een discussie in het platform over de lange termijnkeuzes. Vanuit kringen van economen was er kritiek op de aanpak van het platform. Volgens hen bestond het gevaar dat de overheid zieltogende industrieën met subsidies kunstmatig in stand houdt, zoals Nederland in de jaren zeventig deed met de scheepsbouw. Het platform concludeerde dat het niet de bedoeling is dat

de overheid top-down bepaalt wat de sterke en zwakke gebieden van Nederland zullen zijn, maar dat er een objectieve maatstaf nodig is om dat te bepalen, zowel voor de bedrijvigheid als voor de kennisontwikkeling. Vervolgens kan de overheid de sterke velden faciliteren, niet per sé met geld, maar bijvoorbeeld door praktische belemmeringen uit de weg te ruimen. De inventarisatie van de werkgroep zou vanuit die redenering gericht moeten worden op de eigen ambities binnen de verschillende sectoren en het inventariseren van de belemmeringen om die ambities te realiseren. Een oefening in zelforganisatie. Verder deed het platform een voorstel om een regeling in het leven te roepen om de uitwisseling tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven te stimuleren. De Europese regeling daarvoor, de Marie Curie-regeling, bevalt goed, maar geldt alleen voor uitwisseling over de grens. Tijd dus voor een Nederlandse pendant: Casimir.

Voorstel Nederlandse Marie Curie-regeling: Casimir

Het voorstel voor een Nederlandse variant van de Marie Curie-regeling, Casimir, gaat over het stimuleren van publiek-private mobiliteit van onderzoekers. Dat betekent bijvoorbeeld dat onderzoekers van een groot bedrijf een dag in de week gaan werken bij een technische universiteit en dat universiteiten aio's plaatsen bij startende bedrijven of het MKB.

Uitgebracht door IP: februari 2004

Status: uitwerking door ministerie EZ in overleg met het ministerie van OCW. Start experiment september 2004. Op basis van evaluatie wordt in 2005 besloten over een definitieve regeling.

Website online

Op 26 februari ging de website van het Innovatieplatform online. Enkele columnisten hadden de spot gedreven met het platform omdat het platform nog geen eigen site had, hoewel de honneurs werden waargenomen door www.regering.nl. Een heus mediahype over de website van het Innovatieplatform was het resultaat. De site www.innovatieplatform.nl wordt prima bezocht.

Bijeenkomst met economische experts

Op 22 maart organiseerde het projectbureau een bijeenkomst met een groep Nederlandse topeconomen om hun mening te horen over de sleutelgebieden. Ook onder economen bleken de meningen sterk verdeeld. Het gaat om een aloude discussie in het innovatiebeleid: moet de overheid specifiek stimuleren of juist generieke maatregelen kiezen?

Onderzoek Fiscaal aftrekbare, particuliere giften voor onderzoek

In de Verenigde Staten kunnen bedrijven en particulieren giften/legaten aftrekken van belastingen aan onder meer universiteiten, musea en *trust funds* voor onderzoek. In Nederland staan de universiteiten en hogescholen niet in de lijst van organisaties aan wie giften aftrekbaar zijn van de inkomstenbelasting. Het platform wil de haalbaarheid onderzoeken van een aanpassing naar Amerikaans model.

Voorstel IP: juli 2004

Uitwerking: het Innovatieplatform komt voor eind 2004 met een voorstel.

Sommigen pleiten bij het specifieke beleid voor het investeren van onderwijs- en onderzoeksgeld in specifieke sectoren waarbinnen Nederland economisch goed presteert. Dan is de kans het grootst dat de publieke uitgaven aan onderwijs en onderzoek ook economisch rendement opleveren. Eén van de economen gaf een voorbeeld ter illustratie: biotechnologie en baggeren. Nederland beschikt internationaal gezien over relatief weinig bedrijvigheid waarin biotechnologie wordt toegepast, terwijl ons land bij de top van de wereld hoort als het om baggeren gaat. De spin off van een onderwijs- en onderzoekseuro in biotechnologie komt dan sneller in het buitenland terecht dan een euro die besteed wordt aan onderwijs en onderzoek op het gebied van baggeren.

De andere, generieke, invalshoek is die van de markten: als de markt zijn werk kan doen, selecteert de markt de beste bedrijven voor de Nederlandse situatie. De overheid moet volgens deze stroming zéér terughoudend zijn met ingrijpen in de markt, omdat het middel al snel erger is dan de kwaal. De oplossing ligt in dit geval in een financieringssysteem van het onderwijs en onderzoek in Nederland waarin een hoge 'selectiedruk' is, een markt voor kennisproductie waar excellente onderzoekers het winnen van minder excellente onderzoekers. Overeenstemming ontstond er niet tussen de twee kampen, wel meer begrip voor elkaars positie. Deze discussie vormde een belangrijke input voor de werkgroep Lange Termijnkeuzes.

Voorstel experiment Tenure track

De carrièreperspectieven in Nederland voor jonge onderzoekers zijn slecht. De reden daarvoor is dat door het personeelsbeleid van de onderzoeksinstituten de doorstroming laag is. De Verenigde Staten hebben een dynamisch en doorstroomvriendelijk systeem voor jonge onderzoekers. Naar analogie van dit *tenure track*-systeem stelt het platform een experiment voor aan vier universiteiten dat meer kansen geeft aan jonge onderzoekers op versnelde doorstroom.

Voorstel IP: juli 2004

Status: het Innovatieplatform komt voor eind 2004 met een voorstel.

Consultatiekringen

In maart en april organiseerde het projectbureau van het Innovatieplatform een serie gesprekken met mensen uit de praktijk van het Nederlandse innovatiesysteem. Aan tafel zaten scholieren VMBO/MBO (beroepsonderwijs), scholieren HAVO/VWO, studenten, (top)onderzoekers, startende ondernemers, financiers van starters (zogenoemde *venture capital*), MKB'ers en een aantal grote bedrijven in Nederland die veel besteden aan onderzoek en ontwikkeling. Steeds zaten er tien tot vijftien mensen aan tafel.

Voorstel Innovatievouchers

Met de bon kunnen MKB'ers bij een kennisaanbieder (bijvoorbeeld universiteiten, hogescholen of TNO) kennis verkrijgen en onderzoeksvragen uitzetten. De bon heeft een waarde van € 7500,-. De ondernemer 'koopt' met de bon bij een kennisaanbieder naar keuze onderzoekscapaciteit in; onderzoekscapaciteit die op het toepassen van kennis is gericht en tot nieuwe producten en diensten leidt. De kennisaanbieder levert de voucher op zijn beurt in bij SenterNovem en krijgt maximaal € 7500,- uitbetaald.

Uitgebracht door IP: 7 juli 2004

Status: ministerie EZ reikt in september 2004 eerste vouchers uit. Op basis van ervaringen zal in januari 2005 de regeling worden opgeschaald en in 2006 worden besloten over structurele regeling.

Het platform beschouwt deze verschillende groepen als zijn 'klanten'. De voorstellen die het platform ontwikkelt, zullen voor deze mensen moeten leiden tot merkbare verbeteringen in de dagelijkse praktijk. Daarom is hen in verschillende consultatiekringen de vraag voorgelegd wat zij zien als de belangrijkste ergernissen, hindernissen en versnellers om hun werkzaamheden op een zo goed mogelijke manier te kunnen doen. Vervolgens is hen verzocht om aan te geven welke maatregelen die ergernissen en hindernissen kunnen wegnemen en welke maatregelen versnellers kunnen realiseren.

De oogst van de gesprekken heeft geleid tot elf concrete voorstellen (zie de kaders voor een aantal voorstellen). De rapportage van de consultatiekringen is te vinden in de digitale bijlage en op de site van het platform.

3.4 APRIL VERGADERING

Eind april vergaderde het platform op de High Tech Campus Eindhoven. De vergaderdatum viel door een mooi toeval samen met de ruimtereis van André Kuipers. De start van de vergadering was daardoor nogal ongebruikelijk: de drie ministers uit het platform voerden een gesprek met André Kuipers vanuit het ruimtestation ISS, dat live werd uitgezonden op de Nederlandse televisie. De premier noemde Kuipers 'een echte Hollandse held' en wenste hem een veilige thuisreis.

Voorstel masterclass ondernemerschap

Een college dat exclusief gegeven wordt voor de excellente studenten van hogescholen en universiteiten. De lessen worden gegeven door excellente ondernemers.

Voorstel IP: juli 2004

Uitwerking: hogescholen en universiteiten in samenwerking met bedrijfsleven, geplande start uitvoering: 1 januari 2005

Het platform besprak de stand van zaken in de verschillende werkgroepen. De werkgroep Lange Termijnkeuzes kreeg het akkoord op de voorgestelde inventarisatie van sleutelgebieden in Nederland. Ook stelde het platform de werkgroep Overheid & Innovatie in. Immers, geen innovatieve samenleving zonder innovatieve overheid. Deze werkgroep kreeg als opdracht om voorstellen te ontwikkelen voor de overheid als innovatieve dienstverlener, innovatieve inkoper en ontwikkelaar en uitvoerder van innovatiebeleid.

Ontwerpatelier internationale experts

Op 10 mei verzamelden zich (op uitnodiging van de werkgroep Dynamisering Kennisketen) vijf innovatie-experts op Schiphol om een hele dag na te denken en te discussiëren over het Nederlandse innovatiesysteem. De groep bestond uit Soete (MERIT Maastricht), Van Asseldonk (TVA), Debaeckere (KU Leuven), Lundvall (Universiteit van Aalborg) en Romanainen (TEKES). De blik van het buitenland op Nederland leverde een aantal interessante inzichten op, die uitmondten in tien aanbevelingen voor het Nederlandse innovatiesysteem. Zo pleitten de experts voor een sterke innovatieorganisatie naast de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), die als opdracht moet krijgen om de concurrentiekracht van het Nederlandse bedrijfsleven te stimuleren. In september 2004 worden de verschillende discussiebijdragen en de tien belangrijkste conclusies gepresenteerd in een essaybundel.

Oproep Sleutelgebieden

In mei verzond het platform aan het bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden een oproep voor een inventarisatie van sleutelgebieden. Een sleutelgebied bestaat uit een combinatie van bedrijvigheid en kennis, die toonaangevend in de wereld is. Daarbij zoekt het platform specifiek naar bedrijvigheid in groeiende, innovatieve markten. Na de zomervakantie had het platform 113 inzendingen ontvangen. Er zijn inzendingen ontvangen vanuit de belangrijkste industriële clusters, maar ook op niet-technologisch gebied bleken er aanknopingspunten te zijn. In het najaar zal het Innovatieplatform hierover een rapportage uitbrengen. In die rapportage zal de focus liggen op het initiëren en versterken van concrete acties, waar de sterkste en meest kansrijke clusters van bedrijven en kennisinstellingen in Nederland baat bij hebben.

Voorstel MKB-vriendelijker WBSO

De WBSO is een innovatiesubsidie voor ondernemers. Uit de consultatie bleek dat de regeling nog verbeterd kan worden: een betere uitvoering en een bredere definitie van innovatie.

Voorstel IP: juli 2004

Uitwerking: ministerie EZ, intensivering meegenomen in belastingplan 2005, vereenvoudiging wordt in najaar 2004 uitgevoerd.

Begin juli vond een gesprek plaats tussen leden van het Innovatieplatform en de Stichting van de Arbeid. Dit was een eerste verkenning over het thema sociale innovatie. Een van de onderwerpen daarin is het verbeteren van de productiviteitsgroei door slimmer werken. Een onderwerp waar op kortere termijn actie op kan worden ondernomen, zo bleek al eerder uit een aantal brainstorms met de sociale partners.

3.5 JULI VERGADERING

In de juli vergadering stelde het platform de strategische agenda en de rapportage van de consultatiekringen vast. Beide zijn te vinden in de digitale bijlage en op de site van het Innovatieplatform. Het voorstel voor de uitreiking van innovatievouchers werd aangenomen.

Voorstel Innovation Officer

Het Innovatieplatform stelt voor dat de 100 grootste bedrijven van Nederland een innovation officer aanstellen. Deze innovation officer stelt een middag per maand zijn agenda open als een inloopsprekkuur voor startende ondernemingen die hun product of dienst willen presenteren.

Voorstel IP: juli 2004

Uitwerking: het Innovatieplatform komt voor eind 2004 met een voorstel.

De aandacht ging dit keer vooral naar het vestigingsklimaat. De aantrekkingskracht van Nederland op de beste bedrijven en de meest getalenteerde mensen is cruciaal voor onze innovatiekracht. De directe aanleiding voor concrete actie was een brief van Schiphol, Philips, ING, Akzo Nobel, Unilever en Shell aan het Innovatieplatform waarin zij hun zorg uitspraken over het Nederlandse vestigingsklimaat en aanbevelingen deden voor concrete acties.

Veel van de voorgestelde acties zijn verwerkt in de recent verschenen Groeibrief van het ministerie van Economische Zaken. Ook in de komende Industriebrief van Economische Zaken zal een aantal acties worden opgepakt. Verder is tijdens deze vergadering gesproken over de eerste denkrichtingen van de werkgroep Dynamisering Kennisketen die zijn vastgelegd in het document 'Kennis in Versnelling' dat u op de website van het Innovatieplatform aantreft. Ook werd het definitieve voorstel gepresenteerd van de smart mix, dat nu verder zal worden uitgewerkt door de betrokken partijen. Hiernaast werden de contouren van het rapport van de werkgroep Dynamisering Beroepsonderwijs door het Innovatieplatform besproken.

Vestigingsklimaat bedrijven

Eén van de belangrijkste factoren voor een innovatieve kenniseconomie is het vestigingsklimaat voor bedrijven. Het Nederlandse vestigingsklimaat sluit op een flink aantal onderdelen nog niet aan bij de behoeften van ondernemingen. Het Innovatieplatform besteedt al sinds haar instelling aandacht aan het onderwerp vestigingsklimaat. In het voorjaar van 2004 ontving het Innovatieplatform een brief van Schiphol, Philips, ING, Akzo Nobel, Unilever en Shell waarin zij hun zorg uitspraken over het Nederlandse vestigingsklimaat en aanbevelingen voor acties neerlegden. Ook vanuit het MKB volgde een voorstel over acties op dit thema. Voorbeelden van acties die in deze brieven naar voren kwamen waren:

- Verlagen van de regel- en administratieve lastendruk;
- De versnelde introductie van één loket gedachte (zoals bij kenniswerkers) voor het verkrijgen van vergunningen (ondermeer bouw, milieu, geluid, ruimtelijke ordening);
- De noodzaak tot verbetering van het fiscaal klimaat (zoals de VPB druk);
- Meer technische oriëntatie in het middelbaar onderwijs;
- Aandacht voor de rol van de universiteiten, bijvoorbeeld door actieve steun aan het 3TU plan;
- Aandacht voor startende ondernemingen en de beschikbaarheid van *venture capital*.

In een reactie hierop hebben de ministers van Economische Zaken en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een brief geschreven waarin werd ingegaan op het beleid rondom vestigingsklimaat.

Een belangrijke constatering was dat er veel overeenstemming is over de thema's en veel van de actiepunten. In de recente Groeibrief zijn de eerste verdere stappen van het kabinet geschetst, en ook in de op handen zijnde industriebrief wordt aandacht besteed aan maatregelen die het vestigingsklimaat versterken. De aanpak van het thema vestigingsklimaat geeft precies aan waar het Innovatieplatform voor is bedoeld: gebruik makend van elkaars expertise én daadkracht werken aan een impuls voor de innovatiekracht in Nederland. Het Innovatieplatform blijft het onderwerp als een *rolling agenda* behandelen.

Brief Minister-President naar Tweede Kamer

Kort voor het zomerreces informeerde de Minister-President de Tweede Kamer via een brief met als achtergrondmateriaal onder andere de rapportage van de consultatiekringen, de strategische agenda van het platform, een overzicht van de onderwerpen die op de verschillende vergaderingen aan bod zijn gekomen en een stand van zaken van de verschillende werkgroepen. Deze brief is te vinden in de digitale bijlage.

De kaders van dit hoofdstuk beschrijven in het kort diverse activiteiten en voorstellen. In de digitale bijlagen worden deze in meer detail besproken. Het volgende hoofdstuk geeft een reflectie op het eerste jaar en een vooruitblik op het tweede deel van 2004.

IN GESPREK MET } Peter Nijkamp, Voorzitter van NWO

Over geblokkeerde creativiteit en het omschoppen van heilige huisjes.

WAT HEEFT U MET INNOVATIE?

'Ik ben zelf al lange tijd gefascineerd door innovatie. Als wetenschapper deed ik er onderzoek naar en als voorzitter van NWO bemoei ik me er nu ook meer bestuurlijk en beleidsmatig tegenaan. Ik vind het dan ook ongelooflijk belangrijk dat innovatie nu weer hoog op de agenda staat en dat het Innovatieplatform er is.'

WAT ZIJN IN UW OGEN DE BELANGRIJKSTE KNELPUNTEN IN HET NEDERLANDSE INNOVATIESYSTEEM?

'In Nederland hebben we nog teveel last van allerlei onnodige hindernissen. Ik vergelijk dat altijd met de Bruynzeelkasten. Die losse kasten werden vanwege allerlei bouwvoorschriften massaal in nieuwbouwhuizen geplaatst en vervolgens door de bewoners in grote getale gelijk weer verwijderd, omdat ze niet handig en niet naar hun smaak waren. Het voorbeeld van de Bruynzeelkasten illustreert dat er voorschriften en regels bestaan die hun doel voorbij schieten, die niet functioneel zijn. Het zijn er in ons land helaas iets teveel en het lijkt me dat we daar zo snel mogelijk van af moeten, want zoiets blokkeert creativiteit.'

Een ander belangrijk probleem is het gebrek aan innovatief ondernemerschap. In ons land hebben we teveel last van risicomijdend gedrag. Door het beschermde klimaat zijn we veel te voorzichtig en beseffen we onvoldoende dat ondernemen een keiharde internationale strijd is geworden waar je alleen kan overleven als je risico's durft te nemen en goed vooruit kijkt.'

WAT KAN HET INNOVATIEPLATFORM DAAR AAN DOEN?

'Ik ben altijd weer prettig verrast door het fenomenaal aantal innovatieve ideeën dat in de hoofden van mensen zit. Het Innovatieplatform moet ervoor zorgen dat die gedachten ook werkelijkheid worden. Dat kan het platform doen door de talrijke knelpunten voor innovatie - de Bruynzeel-kasten - uit de weg te ruimen en een klimaat te scheppen dat innovatie stimuleert. Innovatie hoort de erecode van ondernemend Nederland te zijn.'

HET INNOVATIEPLATFORM BESTAAT NU EEN JAAR, HOE VINDT U DAT HET GAAT?

'Ik behoor zeker niet tot het pessimistische deel van de natie dat nogal zuur naar het Innovatieplatform kijkt. Ik ben eigenlijk best heel tevreden. Iedereen lijkt te vergeten dat dit soort

processen heel veel tijd kosten en als je het Innovatieplatform vergelijkt met soortgelijke oefeningen elders kun je niet anders dan concluderen dat we de vaart er flink in hebben. In pak 'm beet zo'n negen maanden is er toch al heel wat losgemaakt, hebben we al flink wat concrete resultaten geboekt en in de vorm van de strategische agenda het pad voor de komende jaren uitgezet. Nu zullen sommigen zeggen, die strategische agenda is slechts een plan. Maar ik hanteer altijd de stelregel dat een plan een besluit tot actie is.'

WAT IS HET LEUKSTE DAT U ZIET GEBEUREN?

'Wat echt goed is binnen het platform, is de open sfeer. De platformleden komen met heel goede ideeën en durven heilige huisjes omver te schoppen. Ook durft men kritiek te uiten en - misschien nog wel belangrijker - de leden kunnen ook kritiek hebben. Verder is het goed dat het platform actiegericht bezig is. Iedereen is ervan doordrongen dat we geen vrijblijvend adviescollege zijn, maar een club die met kracht een aantal zaken gaat

aanpakken. Wat ik ook heel positief vind, is dat de buitenwacht innovatie oppikt. Allerlei regionale initiatieven schieten als paddestoelen uit de grond, iedereen wil meedenken en er wordt weer volop over innovatie en de kenniseconomie geschreven. Kortom, het leeft en het borrelt in het land.'

WAT KAN ER BETER?

'De communicatie naar buiten toe was in het begin niet goed geregeld, dat heeft de soms wat negatieve toonzetting voor een deel bepaald. Gelukkig is dat nu beter opgepakt, zodat het een tijdelijk aanloopprobleem is gebleven. Ik denk dan ook dat het beeld in de media vanzelf wel zal kantelen.'

WAT VERWACHT U VAN HET KOMENDE JAAR?

'Het is van groot belang dat we de strategische agenda komend jaar uitvoeren. Het zal dus een heel druk jaar worden. Zeg maar het jaar van de actie. Ik vind dat we

elke vergadering een aantal concrete zaken moeten oppakken. Met oppakken bedoel ik besluiten nemen over hoe het anders en beter kan.'

WAT IS UW EIGEN AMBITIE

VOOR HET KOMENDE JAAR?

'Ik wil me de komende tijd op drie zaken toeleggen. Ten eerste een plan maken voor het creëren van groot-schalige onderzoeksfaciliteiten. Nederland loopt op dit gebied ver achter, dus er moet echt iets gedaan worden, willen we Europees weer een beetje meedoen. In de tweede plaats ga ik op zoek naar alternatieve bronnen om onderzoek te financieren. We moeten daar veel creatiever in zijn. In de staat Alabama (VS) hebben ze bijvoorbeeld een bierbelasting. Van elke glas bier wat er wordt verkocht, gaat er een paar dollarcent naar het openbaar vervoer. Waarom zou zo'n constructie ook niet voor de financiering van de wetenschap kunnen worden opgezet? En ten slotte wil ik gaan bekijken hoe we op het terrein van innovatie en innovatieonderzoek met andere Europese landen kunnen samenwerken. Dat lijkt me ruim voldoende om me het komend jaar niet te vervelen.' ■

'Weg met de
Bruynzeelkasten!'

IN GESPREK MET }

Mariska den Brabander,
Student beroepsonderwijs

Over ontwikkelingen in het beroepsonderwijs, uitdagend onderwijs in het VMBO en de verruwing op scholen.

Enthousiast zwaait ze door het raam, ze zit blijkbaar op ons te wachten. Via de achterdeur kunnen we naar binnen. 'De rommel in de keuken is niet van mij hoor!', lacht ze. Aan de voorzijde is haar kamer. Groot, hoog, vol én bovenal gezellig. Veel knuffels, de tv op Animal Planet en die gaat niet uit. Mariska woont hier in een begeleid wonen project.

‘Ja, het gaat wel goed met me’, beaamt ze. Quasi-non-chalant schuift ze een papier naar ons toe: haar VMBO-diploma. ‘Ik ben begonnen met onvoldoendes, maar kijk zelf maar’. En inderdaad een prachtige lijst met zevens, achten en negens...

WAT IS JE DROOM?

‘Vrachtwagenchauffeur voor chemisch transport. Daarom wil ik nu VTL gaan doen, de Vakopleiding Transport & Logistiek op MBO niveau. Maar geld is wel een probleem. Ik moet mijn kamer en mijn verzekeringen naast mijn opleidingskosten blijven betalen.’

Het VMBO is in het Nederlandse onderwijssysteem een noodzakelijke opstap naar een startkwalificatie. Die kan worden gehaald door een vervolgopleiding op het MBO. Mariska staat er alleen voor en recht op studiefinanciering heeft ze niet. Dat is zo’n rare weeffout in het beroepsonderwijs. ‘Maar ik ben dan ook wel een uitzonderingsgeval!’ Het systeem helpt me niet echt. Ik wil graag en ik weet wat ik wil, maar ik moet vaak blijven zigzaggen. Ik heb nu geen ervaring, dus werk vinden is lastig. Daarbij komt dat ik nog leerplichtig ben. Maar ik moet werken, een leerbedrijf vinden om mijn BBL-oplei-

WAT VOND JE VAN HET VMBO?

‘Veel praktijklessen gelukkig. Jammer dat er zo weinig auto’s stonden om aan te sleutelen. Een paar, helemaal uitgewoond, verder niks. Ja, een paar losse motorblokken. Dat moet toch beter kunnen? En gelukkig ook een gemotiveerde docent, eentje die dicht bij de praktijk en de leerlingen staat. Dat is belangrijk. Theorie is niet erg, maar ik leer er niet van. Een boek is leuk, maar als je het ziet, begrijp je het pas echt. Laden en lossen, dat kun je toch niet uit een boek leren?’

In de afgelopen jaren is een trend binnen het beroeps-onderwijs waarneembaar naar meer praktijkgericht of contextrijk leren. Niet de theorie maar de praktijkvaardigheden staan centraal.

Het VMBO worstelt met een imagoprobleem dat gaat over de kwaliteit van het onderwijs tot aan incidenten zoals op het Terra college.

‘Er bestaan veel vooroordelen over het VMBO. Drugs, criminaliteit, achterstand, noem maar op. Terwijl de meerderheid, 60%, van de jongeren toch VMBO doet. Het is binnen het VMBO helemaal niet zo slecht gesteld met het

‘Mijn droom? Chauffeur voor chemisch transport’

ding (beroepsbegeleidende leerweg, het voormalige leerlingwezen) te kunnen volgen. Dat is die VTL-opleiding, waarbij ik 4 dagen werk en één dag naar school ga. Vijf dagen naar school, dat is niks voor mij. Een baan vinden valt niet mee, het gaat niet goed met de economie, plus het feit dat ik een vrouw ben en kies voor een mannenberoep, dat maakt het er allemaal niet gemakkelijker op. Misschien moet ik daarom uiteindelijk wel kiezen voor de Landmacht. Dan heb ik meer zekerheid en wordt een groot deel van mijn vaste lasten gedekt.’

Beroepsopleidingen: de keuze tussen BOL en BBL

De keuze voor BOL (beroepsopleidende leerweg) of BBL (beroepsbegeleidende leerweg) is afhankelijk van de persoonlijke voorkeur en ervaring. BOL is meer gericht op studeren op school. Die leerlingen die beter in de praktijk leren dan uit boeken, of die al een baan hebben met groeimogelijkheden, kiezen vaak voor de BBL. In dat geval neemt werk het merendeel van de tijd in beslag. Voor het theoretische gedeelte gaat de leerling gemiddeld één dag in de week naar school.

onderwijs; het vervelende is dat het vaak juist een paar ‘rotte’ appels zijn die het voor een grotere groep verpest. Het is de kunst om juist die jongeren te bereiken, en niet alleen maar door ze nog meer aandacht te geven. Dat gaat ten koste van de goedwillende groep.’

WAT ZOU ER ANDERS KUNNEN?

‘Nu het economisch minder gaat, zit het bedrijfsleven minder dicht op het onderwijs voor mijn gevoel. Dat is jammer. Je zou docenten kunnen uitwisselen, bedrijven kunnen meer lesmateriaal aanleveren. Zoals een oude auto, dat zou toch geweldig zijn? Kan een transportbedrijf niet voor mijn rijbewijzen betalen en dat ik het dan met werken terugbetaal? Ik wil les krijgen van iemand die er ook naast werkt, die denkt niet zo in vakjes. Op school is er ook een ander soort contact nodig. Sturing moet, maar het moet ook warmer en persoonlijker. Dat leidt tot wederzijds respect.’ ■

4

Reflectie & vooruitblik

4.1. INLEIDING

Uit het voorgaande hoofdstuk blijkt dat het Innovatieplatform een breed palet van activiteiten heeft ondernomen en voorstellen heeft ontwikkeld om de innovatiekracht van Nederland te versterken. In dit afsluitende hoofdstuk vindt een reflectie plaats op het eerste jaar van het Innovatieplatform door de stemming te peilen bij de sleutelspelers, een aantal rode draden uit het eerste jaar naar voren te halen en vooruit te blikken naar wat er in het tweede deel van 2004 verwacht mag worden van het platform.

4.2 DE STEMMING BIJ DE SLEUTELSPELERS

In de visie van het Innovatieplatform draait het om het bouwen van een sterke, innovatieve kenniseconomie en om het samenspel tussen kennis- en onderwijsinstellingen, het bedrijfsleven en de overheid. Het platform is geen dwingende autoriteit die via het ontwikkelen van een aantal voorstellen per jaar ervoor kan zorgen dat Nederland innovatiever wordt. Het platform kan wél proberen om ruimte te maken voor innovatie, maar veel zal afhangen van de stemming bij de sleutelspelers. Aan de hand van de resultaten van het afgelopen jaar geven we een interpretatie van de stemming bij de sleutelspelers.

Overheid: begin trendbreuk

Bij de overheid is het begin van een trendbreuk zichtbaar. Op nationaal niveau is het afgelopen jaar een aantal beleidsnota's met nieuwe voornemens verschenen.

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap kwam onder andere met het HOOP (Hoger Onderwijs en OnderzoeksPlan), het Wetenschapsbudget voor 2004, Koers BVE, Koers VO, Koers PO met het beleid voor respectievelijk het beroepsonderwijs, het voortgezet onderwijs en het primair onderwijs, het Deltaplan Bèta en Techniek en de innovatieregeling voor het voortgezet onderwijs. In de verschillende nota's worden duidelijk andere accenten gelegd in het beleid: de school

krijgt meer beslisruimte en wordt aangemoedigd om te innoveren, het creëren van directe verbindingen tussen instellingen en werkgevers krijgt aandacht, ruimte voor excellentie staat hoog op de agenda van het hoger onderwijs en onderzoek en er wordt gewerkt aan het stimuleren van de toepassing van kennis. De kabinetsreactie op de evaluatie van de brugfunctie van TNO en de grote technologische instituten geeft verder aan dat het kabinet de financiering van deze instellingen meer vraaggestuurd wil maken.

Ook in de beleidsontwikkeling van het ministerie van Economische Zaken is een duidelijke trendbreuk te zien. Dat blijkt onder andere uit de Innovatiebrief, de stimulering van high-tech ondernemers via TechnoPartner en het gebiedsgerichte beleid dat ontwikkeld is in de nota 'Pieken in de Delta: Gebiedsgerichte Economische Perspectieven'. In die laatste nota is de trendbreuk heel prominent: in plaats van een regiobeleid gericht op het wegwerken van achterstanden kiest het kabinet er nu voor om kansrijke regio's te versterken. Duidelijk een keuze voor het aanmoedigen van excellentie. Ook in het algemeen economisch beleid, zoals neergelegd in de Groeibrief, staat het stimuleren van de toepassing van kennis hoog op de agenda, met name door ondernemerschap aan te moedigen.

De door het kabinet gewenste trendbreuk, die ook in het regeerakkoord is beschreven, wordt zichtbaar in de beleidspraktijk. Dat is een steun in de rug voor de veranderingsrichting die het Innovatieplatform voor ogen staat. Een gang langs de andere overheden geeft ook een aantal veelbelovende initiatieven te zien. In enkele provincies wordt voortvarend gewerkt aan een innovatieagenda. Ook is er een aantal regionale samenwerkingsverbanden die zeer actiegericht werken aan een sterke en innovatieve kenniseconomie in hun regio. Een aantal voorbeelden is beschreven in de digitale bijlage. De volgende stap voor de overheid ligt in het omzetten van de vele goede voornemens in concrete maatregelen.

Bedrijfsleven: groeiende aandacht en actie

De signalen uit het bedrijfsleven geven aan dat de aandacht voor innovatie groeit. Na een aantal jaren waarin het accent lag op saneren lijken steeds meer ondernemers de blik te richten op de kansen die nieuwe producten en diensten met zich meebrengen. Opvallend is daarbij met name de aandacht van en voor het MKB. Uit de statistieken blijkt dat veel kleinere ondernemingen weinig energie besteden aan de vernieuwing van hun producten en diensten. Dat betekent dat er veel onbenut potentieel te vinden moet zijn in deze zeer grote groep ondernemingen. De werkgeversorganisaties zijn zich hiervan bewust en zijn daarom met een aantal voorstellen gekomen om de drempels voor innovatie te verlagen, met name voor het MKB. Een aantal van deze voorstellen is door het platform overgenomen, zoals de experimenten voor de innovatievouchers.

Verder is er vanuit het bedrijfsleven het afgelopen jaar veel aandacht geweest voor het vestigingsklimaat van Nederland voor innovatieve bedrijven. Zeer positief is het platform over een aantal initiatieven vanuit de markt om per sector te kijken wat de belangrijkste innovatievelden zijn voor de komende jaren en vervolgens te analyseren welke kennisgebieden er nodig zijn om succesvol de concurrentie

aan te kunnen. Op die manier komen via de markt sleutelgebieden tot stand. In de september vergadering zal het platform aandacht besteden aan een vergevorderd initiatief op dit vlak, dat van de voedingsindustrie.

Onderwijs- en onderzoekinstellingen: in beweging

Het beeld bij de onderwijs- en onderzoekinstellingen varieert. Aan de ene kant kan het Innovatieplatform zich niet aan de indruk onttrekken dat de noodzaak om te veranderen niet door alle betrokkenen als vanzelfsprekend wordt ervaren. Aan de andere kant wordt het belang van een hoogwaardige kenniseconomie breed onderschreven en zijn er veel initiatieven van instellingen om de toepassing van hun onderzoek te stimuleren. De intensieve samenwerking van de drie technische universiteiten is een historisch unicum, net als de samenwerkingsverbanden die ontstaan tussen hogescholen en universiteiten. Ook blijken de lectoraten op de hogescholen een goede vorm om de kennisoverdracht te stimuleren. De experimenten in het MBO en VMBO, gericht op een beter contact met de beroepspraktijk en op de vereenvoudiging van de doorstroming tussen de twee opleidingstypen, lijken succesvol te zijn.

Samengevat is het beeld veelbelovend. Het idee dat de toekomst van Nederland ligt in een krachtige, innovatieve kenniseconomie wordt inmiddels breed gedragen. Ook is er een vrij brede consensus onder de sleutelspelers dat fundamentele veranderingen nodig zijn om ervoor te zorgen dat Nederland 'fit' is voor de 21ste eeuw. Het is de vraag of deze positieve stemming het komende jaar intact blijft als het aankomt op de uitvoering. De voorstellen die het platform dit najaar zal doen, vormen hiervoor een goede test case.

Focus op uitvoering

Daarmee komen we bij een belangrijk punt. Het platform heeft het afgelopen jaar veel voorstellen gedaan, waarvan een deel al richting uitvoering gaat. Het komende jaar zullen er nog veel meer volgen, gericht op het creëren van een krachtige, innovatieve kenniseconomie.

Een belangrijke les uit het eerste jaar is dat uitvoering lang niet altijd eenvoudig is. Het kan zijn dat de termijn die nodig is om de uitvoering in gang te zetten langer is dan verwacht, de kosten die verbonden zijn aan de uitvoering kunnen hoger liggen of het is niet meteen duidelijk welke organisatie het meest aangewezen is om de uitvoering voor zijn rekening te nemen.

Om die reden zal het platform, meer nog dan in het eerste jaar, aandacht vragen voor de uitvoering van haar voorstellen. Uitvoering draait om het antwoord op een eenvoudige vraag: wie doet wat wanneer? Bij elk voorstel zal aangegeven worden bij wie volgens het platform de uitvoering het beste kan liggen, wat de concrete acties zijn die voortvloeien uit het voorstel en wanneer de acties naar de mening van het platform afgerond kunnen worden.

4.3 RODE DRADEN

In het eerste jaar van het platform zijn tal van analyses gemaakt van verschillende

onderdelen van het innovatiesysteem. De geldstromen voor onderzoek, het hoger onderwijs, het beroepsonderwijs, sleutelgebieden; veel is tegen het licht gehouden. Uit al die analyses komt een aantal rode draden naar voren. Deze rode draden zijn geleidelijk aan uitgegroeid tot principes die het platform hanteert voor zijn werkzaamheden. De volgende vijf springen het meest in het oog:

a. Naar een vraaggedreven bestel

Opvallend is dat het innovatiesysteem in alle geledingen (van VMBO tot de universiteit) tamelijk aanbodgedreven is. Er zijn diverse organisaties in het leven geroepen om de link te leggen met de vraagzijde. Het onderzoek van deze organisaties moet, sterker dan nu het geval is, vraaggedreven worden. Dit blijkt uit de evaluatie van TNO en de grote technologische instituten. De koers die het platform voor ogen heeft, is om een bestel te bouwen dat voor wat betreft toepassingsgerichte kennisontwikkeling vraaggestuurd is. Fundamenteel onderzoek wordt wel met name gedreven door de wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen zelf.

b. Meer ruimte voor excellentie

Na decennia van gelijkheidsdenken is er een duidelijke tendens zichtbaar om ruimte te maken voor excellentie en te selecteren op kwaliteit. Het platform is een zeer expliciete voorstander van het belonen van excellentie. Dat komt in veel discussies terug, van collegegelddifferentiatie, het kiezen voor sterke regio's tot competentieontwikkeling in het VMBO. Ook de discussie rondom de financiering van universitair onderzoek draait om selectie en het zichtbaar maken en belonen van de verschillen in kwaliteit. In de uitwerking van de sleutelgebieden draait het om het identificeren van gebieden die excellent zijn in kennis én ondernemerschap.

c. Meer flexibiliteit en risico

Innovatie betekent vaak het leggen van verbanden tussen verschillende disciplines, het vanuit verschillende invalshoeken benaderen van een vraagstuk en het bieden van ruimte aan nieuwe ideeën in een organisatie. Dat vergt flexibiliteit en de bereidheid om risico's te nemen. Natuurlijk is dit een meer algemeen probleem in Nederland, maar juist voor het benutten van economische kansen is het funest: door de harde internationale concurrentie draait het om het vermogen om snelheid te maken. In de Nederlandse kenniseconomie lijkt sprake te zijn van een hang naar regels, onoverzichtelijke en/of inefficiënte organisatiestructuren en een sterke neiging om risico's zoveel mogelijk in te dammen. Het is een klacht die uit alle consultaties naar voor komt en waar dringend een trendbreuk nodig is. Meer flexibiliteit en meer acceptatie van risico's zijn noodzakelijk voor een sterke innovatieve kenniseconomie.

d. Directe verbindingen

De aard van het innovatieproces maakt directe verbindingen tussen vraag en aanbod van kennis cruciaal. Zo min mogelijk tussenpersonen, zo veel mogelijk rechtstreeks contact tussen onderzoeker en de ontwikkelaar, tussen strateeg en uitvoering, tussen vraag en aanbod. Door directe verbindingen verloopt de interactie rechtstreeks, waardoor de kans op spraakverwarring kleiner is en waardoor het ontwikkeltempo van nieuwe producten en diensten hoger kan liggen. Uit de

analyses van het platform blijkt dat het in Nederland te veel ontbreekt aan directe verbindingen. Dat is terug te zien in alle geledingen van het systeem, van het beroepsonderwijs tot de universiteiten en het bedrijfsleven. Meer directe verbindingen is een belangrijke opgave voor Nederland.

e. Ruimte voor vernieuwing van onderop

Innovatie is een proces dat niet top-down gestuurd kan worden met een centraal plan. Het is typisch iets dat van onderop komt, gecreëerd door de vernieuwers in een organisatie. Die vernieuwers zijn mensen die een neus hebben voor het verbeteren van bestaande producten of van de werkwijze van de organisatie; die oog hebben voor nieuwe mogelijkheden. In innovatieve organisaties, of dat nou bedrijven zijn of non-profit organisaties, zorgt het management ervoor dat er ruimte is voor vernieuwers om hun suggesties te doen en om kansrijke suggesties om te zetten in experimenten. Vervolgens is het de opdracht van de top om ervoor te zorgen dat geslaagde experimenten worden omgezet in de nieuwe standaard. Want zonder de steun van de top blijft het bij incidenten, los zand.

Voor het komende jaar zal het platform haar voorstellen toetsen aan deze principes, zonder ze tot nieuwe dogma's te verheffen.

4.4 VOORUITBLIK 2004

Wat mag er van het platform verwacht worden voor het tweede deel van 2004? Het platform zal waar mogelijk de sleutelspelers krachtig aanmoedigen om de stap naar uitvoering te zetten. Daarnaast is er een aantal ingrijpende voorstellen te verwachten uit de verschillende werkgroepen, die het komende half jaar met hun eindrapportages komen. Ook zal het platform een aantal nieuwe initiatieven ontplooiën.

De belangrijkste agendapunten van het Innovatieplatform voor het tweede deel van 2004 zijn:

a. Rapportages werkgroepen

Het komende halve jaar zullen vier werkgroepen van het platform hun werkzaamheden afronden, uitmondend in voorstellen voor systeemingrepen op het gebied van het beroepsonderwijs, sleutelgebieden, overheid en innovatie en dynamisering van de kennisketen.

- } Eindrapportage werkgroep Dynamisering Beroepsonderwijs
De werkgroep, die als opdracht heeft om voorstellen te ontwikkelen voor een verbeterde doorstroming in de beroepskolom en het versterken van de beroepsoriëntatie in de opleiding zal in september haar rapportage aan het Innovatieplatform presenteren. Naar verwachting zal het platform nog diezelfde maand de voorstellen openbaar maken.
- } Eindrapportage werkgroep Sleutelgebieden
De werkgroep heeft als opdracht om de sterktes van Nederland op het gebied van kennis en marktpotentieel in kaart te brengen en voorstellen te ontwik-

kelen om deze zogenaamde sleutelgebieden te ondersteunen. De werkgroep komt in september met haar rapportage. Het platform verwacht in oktober zijn voorstellen aan de buitenwereld te kunnen presenteren.

- } Eindrapportage werkgroep Dynamisering Kennisketen
De werkgroep werkt aan voorstellen voor de dynamisering van het Nederlands innovatiesysteem. Die zullen onder andere betrekking hebben op de prestatiebekostiging van het Nederlandse universitaire onderzoek en op een reorganisatie van de organisaties die in het innovatiesysteem verantwoordelijk zijn voor de overdracht van kennis naar de markt. Ook zal aandacht worden besteed aan grootschalige onderzoeksfaciliteiten. In augustus en september heeft de werkgroep alle belanghebbenden zeer intensief geconsulteerd. Ter stimulering van de discussie komt de essaybundel 'Reflecties op innovatie' uit met discussiebijdragen van buitenlandse experts die hun kijk geven op het Nederlandse innovatiesysteem. In november zal de werkgroep haar aanbevelingen aan het platform presenteren. Het platform zal naar verwachting in diezelfde maand zijn voorstellen bekend maken.
- } Eindrapportage werkgroep Overheid & Innovatie
De werkgroep ontwikkelt voorstellen gericht op de rol van de overheid als de stimulator van innovatie in de markt. Dat kan de overheid onder andere bewerkstelligen door haar positie als inkoper van producten en diensten en door als 'lanceerklant' (*launching customer*) te fungeren voor vernieuwende, startende bedrijven. Naar verwachting zal de werkgroep Overheid & Innovatie in november haar rapportage aan het platform voorleggen en kan het platform in december of januari haar voorstellen bekend maken.

b. Transatlantische conferentie EU-voorzitterschap

Het Innovatieplatform zal samen met de ministeries van Buitenlandse Zaken, Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Economische Zaken en Algemene Zaken dit najaar een conferentie organiseren over innovatie en concurrentievermogen in transatlantisch perspectief. Vanuit Amerika zal de presidentiële Raad van adviseurs voor wetenschap en technologie (PCAST) en de Raad voor concurrentiepositie (CC) hieraan bijdragen. Naast huidige beleidsmakers zullen beleidsmakers van de toekomst worden uitgenodigd. De resultaten van de conferentie kunnen inspiratie vormen voor het behalen van de 'Lissabon-doelstellingen'.

c. Thematische vergaderingen

In het komende jaar gaat het platform thematisch vergaderen. Iedere vergadering zal een thema bij de kop gepakt worden dat van groot belang is voor de innovatiekracht van Nederland. Enkele professionals, die hun sporen verdiend hebben in de beroepspraktijk en/of de wetenschap, zullen daartoe vertellen hoe zij invulling geven aan innovatie in hun veld en welke kansen zij zien voor Nederland. Per thema stelt het platform een themadossier op, wat uitmondt in een aantal voorstellen van het platform om het thema te versterken.

- } thema voeding
Het eerste thema dat het platform zal bespreken tijdens haar vergadering in september is de Nederlandse markt- en kennispositie op het gebied van voe-

ding. Nederland beschikt over veel hoogwaardige bedrijvigheid én onderzoek in deze sector en daarmee gaat het dus om een potentieel sleutelgebied. Het afgelopen jaar is er vanuit de voedingsmiddelenindustrie en de kennisinfrastructuur op het gebied van voeding een initiatief genomen om Nederland verder te ontwikkelen als een van de topgebieden op voedingsgebied. Deze coalitie van bedrijven en kennisinstellingen heeft nieuwe innovatievelden in de voedingsmarkt in kaart gebracht en gekeken welke onderzoeksterreinen daarvoor nodig zijn. De conclusie is dat Nederland een zeer goede uitgangspositie heeft om uit te groeien tot een wereldspeler.

} thema duurzame energie

De toekomstige energievoorziening is één van de grote maatschappelijke vraagstukken die de hele wereld raakt. De vergadering van november is daarom gewijd aan duurzame energie. Ooit zal de voorraad fossiele brandstoffen uitgeput raken en ter voorkoming van het broeikaseffect is het onwenselijk dat de voorraad wordt opgebruikt. Om het huidige welvaarniveau van ons land te waarborgen zullen er dus duurzame vormen van energie beschikbaar moeten komen. Het platform wil in kaart brengen wat de markt- en kennispositie van Nederland is om te kijken of versnelling mogelijk is.

d. consultatiekringen 2005

Het Innovatieplatform zal ieder jaar een lijst met praktische ergernissen oppakken die worden aangereikt door mensen uit de praktijk. Het gaat om relatief eenvoudige zaken waar brede consensus over is, maar die blijven hangen in de complexiteit van regelgeving of gebrek aan bestuurlijke aandacht. Net als het afgelopen jaar zal het platform weer consultatiekringen organiseren. De consultatiekringen zullen in november en december worden gehouden, de rapportage is in februari 2005 beschikbaar.

4.5 CONCLUSIE

Het innovatieplatform heeft een divers en rijk oprichtingsjaar achter de rug. In het eerste jaar heeft de nadruk gelegen op het in beweging brengen van voorheen taaie dossiers en het verdiepen van de analyse van het innovatiesysteem. De aanpak van het Innovatieplatform, gericht op interventies, heeft geleid tot een groot aantal voorstellen. Daarmee heeft het platform de eerste stap gezet om zijn missie te realiseren: om als ijsbreker ruimte te maken voor innovatie in Nederland. Er zijn nog veel stappen te zetten door Nederland, we weten van voorbeelden uit andere landen dat het bouwen van een krachtige, innovatieve kenniseconomie al snel tien jaar vergt.

Op basis van de analyses die de afgelopen periode gemaakt zijn in de verschillende werkgroepen, zal het platform de komende periode een aantal systeemingenrepen voorstellen. Deze zullen ingrijpender van karakter zijn dan de voorstellen van het afgelopen jaar. Die voorstellen zijn nodig om ervoor te zorgen dat ons land een krachtige, innovatieve kenniseconomie wordt die tot de Europese top behoort. Het is tijd voor de volgende stap. Het platform nodigt de sleutelspelers in Nederland

van harte uit om deze stap gezamenlijk te zetten.

IN GESPREK MET

Diederik Kinds,
Student Lucht- & Ruimtevaarttechniek

*Over de toekomst
van het hoger
onderwijs in
Nederland,
bèta-Nederland
en duurzame
ontwikkeling &
innovatie.*

Diederik Kinds is 8e-jaars inmiddels. Drie jaar daarvan heeft hij - naast zijn studie - in de autosport gewerkt, als race engineer in de Formule 3. Diederik was de 'liaison', de verbindende schakel tussen de coureur en het team van monteurs. Een technicus met gevoel voor communicatie dus.

'Nee, ik ben niet megatechnisch, maar krijg een kick van een technisch team dat lekker draait. Techniek is vooral ook mensenwerk. Techniek is ook tijd winnen omdat je niet hoeft wisselen van coureur vanwege rugpijn.'

'Let's get this country to the top!'

'Het afgelopen jaar heb ik deel uitgemaakt van het Solar team. Met onze zonnwagen Nuna II hebben we de Solar race in Australië weer gewonnen: zo zuinig mogelijk zo hard mogelijk rijden. Verhalen over de Nuna is mijn passie: je hebt een wagen en je hebt een boodschap. Daarom bestaat het team ook niet alleen uit de discipline techniek, maar juist ook uit bedrijfskunde en communicatie.'

'Het heeft me anderhalf jaar van mijn studie gekost. Onvoorwaardelijke volharding aan een intensief 'studieproject'. Hoewel het hoger onderwijsstelsel die erkenning nog nauwelijks geeft in de vorm van studiebelasting en -punten. Maar ja, de auto moest af. Bij het schuren van de auto vielen mensen soms spontaan onder de auto in slaap, zo intensief was het.'

HELPT HET BEDRIJFSLEVEN?

'Soms wel, soms niet. Samenwerking verhoogt de betrokkenheid sterk, dat wel. Bouwen aan de Nuna kan leiden tot een mooie spin off: de elektromotor is supergoed, 98% efficiënt. Er wordt nu gekeken naar toepassingen in grotere zweefvliegtuigen. Wie weet komt de aërodynamica een stap verder, voor windmolens bijvoorbeeld.'

HOE IS BIJ JOU DE FASCINATIE VOOR TECHNIEK EN SNELHEID BEGONNEN?

'Vroeger wist ik alles van ruimtevaart, was eigenlijk helemaal niet bezig met autosport. Tot ik een reportage zag over Formule 1: één coureur en daarachter een team van 200 mensen. Dat is het, wist ik toen.'

WAT GA JE DOEN ALS JE GROOT BENT (DIEDERIK IS 2.07 M.)?

'Ik wil blijven groeien,' lacht hij, 'richting duurzaamheid. Daar ligt voor mij de toekomst.'

WAT HEEFT DE SOLAR BIJGEDRAGEN VOOR DE TU DELFT?

'Wubbo Ockels, voormalig Nederlands astronaut, heeft nu een leerstoel met twee grote projecten: de zonnwagen en de laddermol. Studenten kunnen nu makkelijker studiepunten en een afstudeerperiode regelen als het om deze projecten gaat.'

HOE HEB JE HET VOLGEHOUDEN?

'Doorzettingsvermogen. Ondanks het systeem gewoon doorgaan. Studenten waren vaak best geïnteresseerd om lid van het team te worden, maar konden niet; het kost je studietijd en dus leidt het tot vertraging. Het huidige studiestelsel laat dat helaas nog niet toe.'

WAT KAN ER ANDERS?

'Studenten moeten een jaar de ruimte krijgen om binnen vastgestelde regels buiten het systeem te experimenteren. Projectmatig onderwijs is leuk en uitdagend, maar het maakt de student minder flexibel. Buitenlandervaring is nu ook moeilijker binnen de bachelor/master-structuur. Je mist meteen een groot project en dus loop je snel studievertraging op. Dat is zonde.'

HEB JE EEN VOORSTEL VOOR NEDERLAND?

'Iets met water. Bijvoorbeeld een zeilboot bouwen en een zeilrace organiseren. Dat zou je wereldwijd kunnen maken, zodat de student en de technologie naar Nederland komt. Dat zou mooi zijn! Misschien iets voor mijn afstudeerproject?'

SAMENGEVAT?

'Geef techniek de ruimte! En wat betreft mijn studie en het Solar-project: ik worstel en kom boven! Let's get this country to the top!' ■

Digitale}bijlagen

BIJLAGEN

- 1 Sterkte en zwakte analyse
- 2 Activiteiten werkgroepen
Interview Herbert Bos - Universitair docent VU
- 3 Verslag projecten
- 4 Een blik over de grens
- 5 Kennis in de regio
Interview De Heer en Papegaaij - Triangle
- 6 Samenstelling werkgroepen
- 7 Media optredens

BRONNENLIJST

- } Koninklijk Besluit, 1 januari 2004
- } Strategische agenda Innovatieplatform
- } Brief Minister-President, juni 2004
- } Kennis in Versnelling; eerste conceptadvies op hoofdlijnen werkgroep Dynamisering Kennisketen
- } Verslag Consultatiekringen; elf voorstellen om praktische belemmeringen voor de innovatiekracht van Nederland uit de weg te ruimen

